

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XX. ÉVFOLYAM, 2. (111.) SZÁM —

Tavaszi

(Bortos Júlia felvétele)

A R A D
2016. április

PILLANATOK A CSIKY ÉLETÉBŐL

A víz napján – Maros-kanyar az udvaron

Az elemisták is megünnepelték március 15-ét

*Évfolyamkeringő a szalagavató bálon
(Gál Zoltán Csaba felvétele)*

*Kitüntették a 2016. évi Zrínyi Ilona
Matematikaverseny győzteseit*

Csapatösszerázódás Algyógyon

Bálint-nap Petőfivel

Gimnazisták farsangja

Sütivásár farsangra

Tartalom

Juhász Béla: <i>Április</i>	1
Matekovits Mihály: <i>Kötő József-díjas</i> <i>Bognár Levente – Laudáció</i>	2
Réhon József: <i>25 éves az Aradi</i> <i>Alma Mater Alapítvány</i>	3
Irodalom, művészet	
Böszörményi Zoltán: <i>Zúzott madár</i>	4
Grosz László: <i>szeretnék...</i>	5
Ódry Mária: <i>Túszul ejtett Európa</i>	5
Ioan Dehelean: <i>Amikor fáj</i>	5
Ioan Dehelean: <i>Legalább egyszer, Uram</i>	5
Gál Z. Csaba: <i>Játékok</i>	6
Radnai István: <i>Fasor és járdaszegély</i>	6
Juhász Béla: <i>Félpercesek</i>	8
Nótáros Lajos: <i>Arad marad (VII/2.)</i> <i>A román kérdés</i>	9
Dr. Vajda Sándor: <i>Petőfi Zoltán, kis mécses,</i> <i>akinek hamar kiégett életolaja</i>	10
Réhon József: <i>Kiről is szól a fáma?</i>	15
Fülöp Ferencné: <i>„Sorstársak” – avagy késői</i> <i>levélféle Csanádi Jánosnak</i>	16
Breznay András: <i>A Mednyánszky Társaság</i> <i>második kiállítása a Clio Teremben</i>	18
Almási Dorka: <i>Fénymese</i>	19
Memoár	
Móré-Sághi Annamária: <i>Hosszú álom (III.)</i>	20
Regéczy Éva: <i>Tor</i>	22
Brittich Erzsébet: <i>...mert élni kell!</i>	22
Helytörténet	
Sarusi Mihály: <i>Szalbek-Iratos, 2009–2013</i>	24
Puskel Péter: <i>Vörös kakas a város felett</i>	28
Tatár Etelka: <i>Chicagói levél</i> <i>Jó magyarnak lenni, jó együtt lenni</i>	30
Siska-Szabó Zoltán: <i>Régi és új Arad</i>	31
Oktatás	
Rudolf Ágnes: <i>Európai Expresszel</i> <i>Törökországba</i>	32
Egészség	
Penke Botond: <i>Az öregedés és</i> <i>az Alzheimer-kór (II.)</i>	34
Búcsúunk	
Piros Dénes: <i>Killik László</i>	36
Sport	
Pálfi Kinga: <i>Látogatóban Veres Károly</i> <i>aradi olimpikonnál</i>	37
Humor	
Kövér Péter: <i>A szomorú szemű</i> <i>és a grenadírmars</i>	38
Szabó Péter: <i>falfirkák</i>	40

ÁPRILIS

A bolondok hónapja. Így hallottam gyerekkoromban. Elsején átejt valaki. Jót nevetünk. Egész évben átejtene valakik. Mosolyogni sem tudok.

Meglódul a tavasz. Kitárul a természet. Fecskék cikáznak az égen. Visszajöttek. A fecskék mindig visszajönnek. Hozzák magukkal emlékeinket. Behabzsoljuk a fényt.

Túl a húsvéton, lebegek a fényben. Kézfejem maradt néhány locsolókölni-molekula. Láthatatlan hullámok simogatják lelkemet. Vonz a gravitáció. Ellenállok.

Szólnék. Megmondanám. Süketek a fülek. Még terjeng a főtt sonka füstös illata.

Ünnepel a család. Megszületett unokám. Kilenc évvel ezelőtt. Lecseni a tortáról a marcipánfigurát. Boldogság.

Jönnek gyalogosan. Köztük nyúzott asszonyok. Mellükön gyermek. Küldték őket? Visszaküldik őket? Gondterheltek ráncaik.

Robbantanak. Divatba jöttek a robbantások. Az útesten szétroncsolt testek. Röhög a sátán a mélyben.

Rosszat akar? Azt hittem. Magának akart tapsvihart. Hiszem a szépet. A tisztaságot.

Felém jön egy meleg mosoly. Megremeg a lelkem. Végtelen rezgés. Kopasz fejem esőcseppek koppannak.

Új taggal bővült a család. Ártatlan, tisztalelkű, pajkos. Bolondos. Mint az április. Békét fakaszt. Öthónapos szuka.

Feszül a nadrágszj. Kisimultak a ráncok. Legyőztük a rákot! Nem hagyjuk magunkat legyőzni! Ne is próbáljátok!

Juhász Béla

Kett Groza János grafikája

Matekovits Mihály

KÖTŐ JÓZSEF-DÍJAS BOGNÁR LEVENTE LAUDÁCIÓ*

Röviden: Arad alpolgármestere. Tömören: az aradiak alpolgármestere.

Maros-parti városunkban immár a szó szoros értelmében szórványba kerültünk, hiszen a legmegszépítettebb statisztikák szerint is a magyarok arányszáma 10% körül van, valójában ennél valamivel kevesebb. S hogy a 21 tagú városi tanácsban a két magyar közül az egyik – negyedik mandátumát viselő – alpolgármester, a kívülállónak érdekesség, a város magyar, de sok román polgárának is viszont természetes. Mert ez kapcsolódik a nevezett személyhez, cselekvéséhez, mindennapjához, kapcsolódik az aradiak mindennapjához.

Bognár Levente aradi születésű, szülei köztisztviselőben álló magyar tanítók voltak. Abban az iskolában érettségizett, amely akkor kétnyelvű volt, nem is sejtve, hogy majd oroszlanrésze lesz az egykori Katolikus Főgimnázium, a Magyar Vegyes Líceum vagy 3-as Középiskola önálló magyar intézménnyé való visszaállításában, a mai Csiky Gergely Főgimnázium felvirágoztatásában, működtetésében.

Amikor a távolabbiak Aradról hallanak, azonnal a 13 hős tábornok, október 6., a Szabadság-szobor jut eszükbe. Esetleg az is, hogy itt született Tóth Árpád, Kuncz Aladár vagy Szentimrei Jenő, mi, EMKE-sek tudjuk, hogy itt diákoskodott néhai Guttman Mihály karnagy-tanár. De az emlékek elporladnak, ha nem tartjuk őket életben, a magyarság, de főleg a diákság tudatában. Erre hivatottak a civil szervezetek, az Aradi Magyar Kamaraszínház, az Alma Mater Alapítvány, a vendéglőadókat fogadó egyesületek, valamint egyházaink, ahol magyar nyelven zajlik lelkigondozás. A most odaítélt díj névadója, Kötő József ismert mondása, hogy a helyi művelődési élet fenntartásához három alaptényező szükséges: egy lelkes szakember, állandó terem és rendszeres anyagi támogatás. Bognár Levente Aradon legtöbbször ez utóbbit biztosítja, mondása szerint az adófizetők pénzéből arányosan, de az első két tényezőt is meghatározza – csapatmunkával. Ez az erőssége, és ez a biztonsági tényezője, tényezőnk.

Nem tudta volna egyedül kivitelezni a Szabadság-szobor felállítását, biztosítani annak fenntartását és tiszteletét, a megye egyetlen magyar középiskoláját önállóvá tenni és fenntartani, a Kamaraszínházat rendszeres évaddal működtetni, de megnevezhetném még Salacz Gyula, egykori polgármester mellszobrát, Liszt Ferenc, Tóth Árpád vagy a Kultúrpalota emléktábláját. Mindez csapatmunka eredménye, de a legközömbösebbek is tudják, a támogató, kivitelező és fenntartó csapatkapitány – az alpolgármester. Évekig a megyei RMDSZ elnöke, templomaink, imaházaink fenntartásáért kilobbizza az arányos részt, de ha valahol hirtelen baj támad, lelkészeink tárcsáznak: szólunk Leventének, segítsen.

A megyei EMKE égisze alatt megrendezett farsangi vagy Erzsébet-bálon Bognár virágot visz a meghívott művésznőknek, együtt mulat a nyolcszáznál több aradival, mindenkivel szót vált.

Ismét néhai Kötő Józsefet idézem: A civil társadalom megléte Erdélyben sajátos körülmények között megy végbe. Egyszerre kell közösségi, önvédelmi és civil önépítő szerepet vállalnia társadalmunknak. A szakirodalomban meg is született a jelenség terminológiája: etno-civil társadalom. Kérdezhetnénk a fentiek alapján, hogy Bognár Levente valami különlegesség? Bizony nem! Teszi a dolgát ebben az etno-civil társadalomban, közösségünk önvédelmére és önépítésére, munkája hozadéka mindennapos, de egész biztosan jövőbemutató.

Ehhez kívánunk neki egészséget, kitartást, de hétköznapi vívódásait látva – sok türelmet is!

**Elhangzott az EMKE ünnepi közgyűlésén, 2016. április 9-én a Kolozsvári Protestáns Teológia dísztermében.*

25 ÉVES AZ ARADI ALMA MATER ALAPÍTVÁNY

A múlt emlék, a jelen valóság, a jövő ígéret.

A zászlót a jelen hordozza, olykor – legalább a jubileumi napokon – ideje van az emlékezésnek, de minden a jövőért történik.

25 évvel ezelőtt, 1991. április 19-én felvételre egy jegyzőkönyv „az Arad megyei Iskolaszék alapszabály-tervezet megbeszélő, alapító gyűlésén”. Nem iskolaszék, alapítvány lett: ALMA MATER ALAPÍTVÁNY ARAD.

A „születésnapot” akár vitathatjuk is, mert már korábban, februárban volt összejövetel, de azon nem született döntés. Tekinthejtük emlékezést érdemlő napnak 1991. június 6-át is, mert az Aradi Bíróság ezen a napon jegyezte be a háború utáni idők első magyar vonatkozású aradi alapítványát.

Biztos vagyok benne – nagyon remélem –, hogy lesz méltó emlékezés.

Magam, aki egyike vagyok az alapítvány első három „rakoncátlankodó” elnökének, egy hősök nélküli romantikus kaland formájában megírtam az első 12 év történetét. Hogyan? Kihangsúlyoztam:

„Ahogyan én látom.”

És még ezt is írtam:

„Minden vitatható. Tévedhettem az események időpontját, a személyeket, a nagyságrendeket illetően. Lehetne jobb címet találni. De hazug mondat nincs a könyvben.”

13 év telt el, a keresztútztól megszabadulva a nyugalom évei következtek. Érdeemes lenne ezeknek az éveknek a történetét is megírni. Úgy, ahogyan azt a mai idő kívánja, de mindenképpen a valóságra építve.

Romantikus, izgalmas volt ez a kaland. Szép emlékekkel, de keserű szájjal is maradtunk néhányan az akkori szerepvállalók közül.

Nem ez számít.

Milyen a jelen? Mit ígér a jövő?

Csak ez számít!

*Réhon József,
alapító elnök*

Kett Groza János grafikája

Ódry Mária: Arcok és napok

GRATULÁCIÓ

A Szövetség olvasói és szerkesztői nevében őszintén gratulálunk Böszörményi Zoltán írónak, József Attila-díjas költőnek, az *Irodalmi Jelen* főszerkesztőjének, lapunk hűséges munkatársának abból az alkalomból, hogy megkapta a Magyar Érdemrend középkeresztjét. Az indoklás szerint, Böszörményi Zoltán az egyetemes magyar kultúrát gazdagító irodalmi alkotásai, valamint az erdélyi magyarság identitásának megőrzése, kulturális- és közéletének felvirágoztatása iránt elkötelezett, sokrétű és nagyvonalú támogató tevékenysége elismeréseként vehette át a rangos kitüntetést.

Böszörményi Zoltán

ZÚZOTT MADÁR

Ma is többet ivott,
részeg lett az este,
a félhomályban pókok,
szürke gyíkok leselkednek.
A dombon újra égetik
a lehullt lombot,
szűkös évek,
hozzád most sem fordulhatok.
Zabolátlan vidék felett
halkuló fények,
ha ismét fellobbannak,
megirigylem őket.
A pálmafákról Byron nevet rám,
egyik ágon Goethe,
gúnyolódik,
árnyéka is szélsöpörte.
Haragos az égbolt,
talán meg is botlom, így is
minden terhed,
nyűgöd a szívemben hordom.
Zúzott madár vergődik bennem,
a zongora billentyűit csapdossa.
Egy intésre megáll.
Féreg rágja az időt,
a kertben kaktuszvirág kacsint reám.

Kett Groza János grafikája

Grosz László

SZERETNÉK...

szeretnék csillagot lehozni Néked,
oly régi tervem, s úgy teltek az évek,
szeretnék kulcslyukon titokszobába
belesni, Rád lelni – ámde hiába,
áltatom magamat tündérmesékkal,
árnyékom tűnőben, nem szid, nem érvel,
szeretnék több lenni egy búcsúsónál...
...álmodtam létemet – s Te sose voltál...

Ódry Mária

TÚSZUL EJTETT EURÓPA

Reggel felkelünk, és
este lefekszünk, és hallgatjuk,
látjuk a híreket,
és Európa (szégyenlős kamasz)
bennrekedt,
és rács veszi körül
(önmaga építette),
és ennek más örül,
„szabadság, egyenlőség, testvériség”,
te betartod, és tartsd be,
nálam csak egy úr van, az éhség.
Kerítések dőlnek, kőzapor hull, hull,

és állítólag béke van, igen nagy béke,
és add ide a szendvicsem,
mi végre
vagyunk a földön, testvérem vagy te?
Vagy gyilkosom?
S a béke halkán eloson,
s a hangzavar győz és maga a
káosz,
s Európa szerepébe bújik,
mit valaki ráoszt,
vonaglik, vonaglik, úgy tesz boldogan,
míg az éhes, elvadult tömeg rárohan.

IOAN DEHELEAN VERSEI

AMIKOR FÁJ

Amikor fáj a lábam
hogy ne lássák mennyire
sánta vagyok
repülök
S mikor csak magam vagyok
kinyújtózom a szőnyegen
szárnyam a fejemre teszem
s megpróbálok tovább menni
Anélkül, hogy sírnék.

LEGALÁBB EGYSZER, URAM

Legalább egyszer, Uram,
legalább egyszer
varázsolj hegedűvé!
Helyezz a Válladra,
ragaszd hozzám Arcod,
s muzsikálj!

Fordította: Regéczy Szabina Perle

Gál Z. Csaba

JÁTÉKOK

LEHET-E?

Lehet-e a széptől sírni,
Örömkönnyeket ejteni?
Valahányszor reá nézni,
Mindannyiszor megszeretni?

És lehet-e belehalni,
Halálos sebeket kapni?
Valahányszor elvesztetni,
Lelked részét eltemetni?

EGY LÁNY

Aranyos, kedves,
mosolygós, vicces,
néha komoly,
de ott a mosoly
minden tetteben.
Keze a zsebében,
szeme a magasban,
olykor a napban
meg-megcsillan.
Írisze kékes,
szerelme kétes,
de ha rád néz
folysz, mint a méz!
És kész.

SZŐKE, BARNA, FEKETE

Szőke, barna, fekete,
Ölel-e és csókol-e?
Szőke, barna, fekete,
Szeretem, de szeret-e?
Szőke, barna, fekete,
Nem tudom, hogy mindegy-e.
Szőke, barna, fekete,
Mind vigye el a fene!

Radnai István

FASOR ÉS JÁRDASZEGÉLY

Az utcasarkok fontos helyszínei életünknek, mert meg kell állni. Meg kell. Kell a lényeges, a kényszer.

Hiszen az idő vagy a kor elrohan mellettünk, luxusautók rendszámai és sárvédői.

Ha nem állsz meg, kockáztatod akár az életedet, az eszméletedet. Ha kiesik valami a folyamatból, ki tudja, hová csatlakozol. Az a furcsa időgép, amelyben egy légyott, egy randevú beleágyazódik a létezésbe, vagy nem. Ha elmulasztod, nincs visszaút, megállíthatatlan, féktávolságon belül.

Van, amikor a szégyen, hogy elkésel, túlzásokat indukál. Előbb indulsz el, és türelmetlenül topogsz a célnál. Persze késik. Persze elkésik, mert neked nincs kedved a sarkon ácsorogni, mint egy hervadó virágcsokor.

Te már indulsz, elhagyod a forgalmas utcasarkot.

Néha a szoknyából, mint harangok nyelve, két kevéssé szinkronizált láb szinte lóg. Amikor vég-

re megláttam, nem tudtam megmondani a tekintetéről, milyen színű a szeme, csak annyit, hogy a kicsiny női zsebkendő...

Na lám, már azt is elfelejtettem. Annyira emlékszem, hogy himzett, mint valami népművészeti, alig használható tárgy. Piros himzőfonallal, hiszen Bulgáriából érkezett.

Nagy volt a forgalom, már akkor is. Repülön utaztak hivatalos utakra, és mindegy volt, hogy ki hozta. Mindegy volt, hogy maga ment érte, és valami piacon, kirakodóvásáron vagy boltban vette-e, vagy neki vették és hozták hálából, emlékre.

Vannak percek, amikor nem a hőségtől izzadunk, nem is a sietéstől. Ilyenkor megtudod, fontos vagy-e?

Szóval, topogtál az utcasarkon. Minden nap randevú, és ma már az sem lényeges, hogy minden nap mással vagy ugyanazzal százszor. Hisz

nincsen meg. Nem is volt talán, egy sírkövön olvastad a nevét.

Könyvekből ismerted, és mégis kék szemű volt. Már dereng valami, az emlékezet titkos fiókjából előjön. Egy íróasztal, lehajtott asztallappal. Bőrrel bevont asztallap, igaz, csak a középső kétharmada. Egy bőrmappa, levélpapír, mártogatós toll, porzó. A legfontosabb az aláírás, így kerül be a történelembe.

Hát a kékszeműség nem is meghatározó, sem a harangként himbálózó szoknya, ma már farmert hordanak, nadrágot. Hátról csak annyit látsz, az segít, hogy a két comb között átlátsz-e. Volt idő, amikor még a hosszú haj sem volt irányadó. A haj színi, de miért lobban fel az emlék? Azért-e, mert az utcasarkon állsz?

Fürgén haladsz át az autók közt, észre sem veszed, melyik lábadat rakod a másik elé. Hogy ma már másképp van ez is?

Megjött és alig késett. A melle a lélegzet ritmúsára kicsit belengett. Arca kipirult. A sietéstől? A csokor virágtól, amit majdnem elfelejtettél átadni. Még nem történt meg.

Pedig be kellene következnie, hiszen az egésznek ez ad értelmet.

Kószolgatod, mint a szavakat, a túl forró csokoládét vagy a túl hideg fagylaltot. Persze, a vért kergeti valami, nem a gyomornedveket. Izgulsz, közömbös, hogy az első randevú vagy a sokadik. Csak az nem közömbös, hogy kivel.

Elnézegetek a hegyek felé. Nálunk a dombokat mondják hegyeknek, a hegyeket lecsatolták, mint a két célállomás felé haladó vonat utolsó kocsiját. Sopron vagy Szombathely. Nagykanizsa vagy Lenti. Esetleg Hévíz felé, és elakad Keszthelyen.

A túlsó partot szegélyezik szerény hegyeink, kéklenek a párás víz felett lebegve.

De elhagytam a találkozó tárgyát. Aki éppúgy izgul, mint én. Éppolyan sarkon áll, mint én, csak néha elvétí az utcasarkot. Pedig a telefonban egyeztetettétek, még a hirdetőoszlopot is.

Tényleg, volt hirdetőoszlop, de volt-e szerelem?

Elhagytad szórakozottan a várost. Villamossal vagy taxival értél pontosan időre? Persze, a taxit egy sarokkal lejjebb már elhagytad, bedobtál egy marék aprót, vagy papírpénz volt, amiből nem kértél vissza?

Mosolygott feléd, megismert. Takarásból jöttél elő, de magasabb vagy a többi gyalogosnál, akik elsietnek melletted. Tudod-e, hogy a mosoly a vicsorgó vigyorból fejlődött ki, amivel az ellenséget tartjuk távol? Mint távoli ősrünk, akinek meg kellett győznie a másikat, ő az erősebb, hátráljon a másik.

Az első randevún a másik hátrál, nehogy a szája tapadjon a csók, még korai.

Átadod jólnevelten a virágcsokrot. Jólnevelt csokor, páratlan számú virágszál. Mindennek pontos rituáléja van.

A sarkon a gyalogátkelővel szemben állsz meg. Ő a megállóból. A villamos mindig középen. Át kell jönni a járdára.

Már megint nem tudom, nem vagyok biztos, milyen a szeme színe. Vagyis milyen volt.

Felfedezem a nevét egy sírkövön, éppen odasüt egyetlen napsugár, körülötte a temető fái egyre mélyebb árnyékot vetnek. Megállsz. A csokrot másnak szántad. Szétbontod, és kiválasztasz egy szálát, páratlant, ahogy illik. Leteszed a gránitlapra, és mennél tovább.

Miért nem mész? Nem ide indultál.

Talán azért, mert az utcasarkon találkoztatok. Talán megittatok a presszóban egy kávét. Talán keményblokkot adtál a pultosnak. Egy alumíniumforintost, vagy akkor már illett rézszínű kétforintost?

Megálltál, rá gondolsz, nem a szeme színére, nem a szoknya-harangra. Arra, hogy nem mentetek akkor sem tovább, a presszó ott volt a sarkon. Már nincs ott.

Már tudod, hogy azokra nem emlékszel, akikkel többször is találkoztál. Biztos, hogy nem emlékszel? Vagy csak a nevükre nem? A felejtés az ember legelőnyösebb tulajdonsága, mert a szakításra sem jó emlékezni. Védekezésül hárítasz.

Már tudod, miért álltál meg, és miért suhan át agyadon az emlék. Igen, a randevú. A randevú, amely nem érte el a célját, amely csak egy percnyi izgalmat adott. Mert fiatal voltál, tapasztalatlan. Mert nem akartad learatni. Mert nem akartad siettetni. Mert elment a vonatja vagy a te vonatod.

Talán nem ment férjhez. Ezért ismerted fel a nevét a szomorú, világosszürke, szemszürke sírkövön, amelyen egy percre megtorpant egy napsugár.

FÉLPERCESEK

MUSLICÁK

Nagy a ház. Háromszintes, külvárosi, kertes.

Az egyik szoba foglalt. Fiával befogott egy sérült vadgalambot. Ápolták, meggyógyították. Most szabadon röpködhet a második emeleti gardrób szobában. Úgysem használnák semmire.

Negyven éve disszidáltak. Szorgalmas volt a férje, jó szakember. Ezért tudtak ekkora házat venni.

Fia kihagyott egy évet az egyetemen, amikor a rák elvitte a férfit.

Ketten maradtak mai napig abban a hatalmas házban. Soha senki nem látogatja őket. Ők sem járnak vendégségbe. Nincs kihez. Ünnepek alkalmával elmennek kettesben egy görög étterembe. Vegetáriánusok. Gyűlölik a húsevőket. A szomszédot sem szeretik. Minden este kétszer ellenőrzik, bekapcsolták-e a riasztót.

Az első emeleti konyhában, közel az ablakhoz, áll egy mosogatógép. Még sohasem kapcsolták be. Jó nagy a fedele. Tele van kifacsart félcitromokkal. Tele-tele. Millió muslica éli rövid életét ott, a mosogatógépen. Naponta újabb félcitromok kerülnek rá, naponta újabb és újabb egyedekkel szaporodik a muslicatelep.

A sűrű repkénnyel benőtt tűzfalon feketerigó-család él. A kis udvar felett szürke vadgalambok röpködnek naphosszat.

Boldogok. A fekete rigók, a vadgalambok és a muslicák.

LOTTÓ

Minden héten megveszi a szelvényt.

Minden vasárnap játszik a hatoslottón.

Mindig ugyanazzal a számsorral.

Egyszer volt egy hármasa. Már hétfőn felfedezte. Túl hamar.

Hétfőn reggel nem nézi meg az újságban a ki-sorsolt számokat. Kedden sem.

Csak szerdán lapoz a hátsó oldalra.

Leül puha foteljébe, szétnyitja a hétfői újságot. Kezében ceruzával nagy figyelemmel ellenőrzi a heti nyerőszámokat.

Jó érzés három napig várni, hátha...

SZERELEMHÁZASSÁG

Közvetlenül az úgynevezett forradalom után vett magának egy héttonnás teherautót. Volt megtakarított pénze; a rendszerváltás előtt is ügyesen forgott. Értékes kapcsolatai voltak. Hetente ment Németországba. Mindegyik újáról megpakolva tért haza. Évekig csinálta.

Nyitott egy kicsi, de exkluzív pizzasütödét. Néhány asztallal, igazi, farönkökkel fűtött kemencével, valódi olasz szakáccsal. Állandóan tele volt. Finom pizzát sütöttek.

Aztán kinyitott egy olasz fagyizót. Kintről hozta a fagylaltporokat. Sorban álltak a fagyijáért.

Amikor már túl sok volt a pénze, egy külföldi partnerrel épített egy négyszintes, három és fél csillagos szállodát. Nagyobbik fia és neje vezeti.

Mostanában nemigen jár ki. Túl sok húst evett életében. Rettentően fájnak az ízületei. Lehet, hogy sportolói múltja is tehet róla.

Összenéztek az emberek, amikor megtudták, hogy elválik feleségétől. Pedig aranyos, szorgalmas asszony. Sokat tett a családjáért.

Őszülő halántékával anyakönyvvizető elé vitt egy huszonéves pincérlányt. Eljött az ideje, hogy új életet kezdjen – mondja. Szerelemházasság – azt állítja.

FOCISTA

Középcsatár volt. Ontotta a gólokat. Imádta a közönség. Néhány évig.

Egyszer a tizenhatoson belül összefutott a válogatott közismert kapusával. Hordágyon vitték le a pályáról. Sírt a fájdalomtól.

Szereti mutogatni lábszárán a hegeket. Hogy sajnálják egy kicsit.

Sportvezetőként nem állta meg a helyét. Szerette az alkoholt, meg a haverokat. Akik még emlékeztek dicső múltjára. Három csomag füstszűrős cigarettát szívott el naponta.

Nagyokat dumálnak a kocsmában. Hetente egyszer borotválkozik. A nők már nem túlságosan izgatják.

Asszonya elhagyta. Gyerekei követték anyjukat.

Az érszűkület elvitte fél lábát. Térdtől lefelé. A keményfa protézissel nem tud labdába rúgni.

ARAD MARAD (VII/2.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

MÁSODIK SZAKASZ

A ROMÁN KÉRDÉS

Amint az várható volt ezek után, a káplárral édes kettesben elvonultunk alaki kiképzésre. Ez jóformán két nagyon fontos művelet intenzív gyakorlatában merült ki, melyeket H. káplár a Culcat-Drepti parancsszavakkal próbált belém sulykolni. Ez a magyarban, azt hiszem, a Feküdj-Vigyázz gyors váltakozásának felel meg, s én mind a mai napig elgondolkozom néha azon, miért nem alkalmaztuk soha e manővereket a sztálingrádi fronton. El tudom képzelni, amint a szovjet fejvesztve menekülésre fogja látván, hogy a román hadseregnek acélos rohamában még arra is futja az erejéből, hogy folyamatos Feküdj-Vigyázz alakzatban rontson rájuk. Talán csak azért nem, mert a stratagémát minden hadseregben ismerik és alkalmazzák az idők kezdete óta.

A másik gondolat, amelyet így meghánytam-vettem magamban az intenzív alaki kiképzések alatt, a hősiesség természetére vonatkozott. Azt már jó ideje tudtam, ahhoz, hogy megszülethesen, a hősnek meg kell halnia előbb. Most, mivel a szakasz előtt igazi hőssé váltam, rájöttem arra is, hogy a hősnek nem kell tudatában lennie annak, hogy ő hős. Összefüggést fedeztem fel a két gondolat között: mivel a hős halála elengedhetetlen, nyilvánvaló, hogy élete során halvány dunsztja sem lehet arról, kicsoda-micsoda ő. Amennyiben erre rádöbbenne, feltételezhető, mindent megtenne azért, hogy ne váljék hőssé. Márpedig ez tragikus lenne, az emberiségnek égető szüksége van ilyen idiótákra ahhoz, hogy erkölcsileg el tudja fogadni önmagát.

Mert mi maradna a világból, az emberiségből, hősök nélkül? Egy rakás szar. Ezt már Klein mondta nekem egy sörkerti beszélgetés során, valamilyen közös kimenőnk alkalmával. Igazi bajtársak voltunk mi ketten, egyek a bajban, márpedig a baj csőstül jön, ezt mindenki tudja. Nézd, Sebő, kezdte ez irányú nézeteinek kifejtését, külön hangsúlyt fektetve elfeledett magyar nevem sajátos használatára, valójában nincsenek hősök, csak hülyék. Ezt nagyon jól érzi minden káplár, mondhatnám úgy, a káplárok amolyan fordított próféták. Nem a szentség, hanem a szar prófétái.

Elképzeltem Kleint, amint kiviszi a kaviáros homárt a kedves nagypénzű vendégnek, és biztosan tudja, hogy ebből is szar lesz, mint a kari-kára szeletelt hagymával bőségesen meghintett zsíros kenyérből. Klein filozófus volt, az emberi test végtermékeinek avatott értelmezője. Érdeklődtem is, hogyan látja, miként fér meg ez a kettő, a pincérség és a szar filozófiája, ugyanabban az elmében. Tökéletes harmónia van a kettő között, jelentette ki Klein nagyvonalúan, miközben rendelt még két krigli sört a nagy melák szebeni szász pincértől. Nézd meg, például, ezt az ip-sét. Azt hinnéd, semmi gondja, hogy ez a Franczi gyerek nem képes két épkezláb gondolatot egymáshoz illeszteni. És, mérget vennék rá, hogy ez távol van az igazságtól. Franczi ugyanolyan bonyolult idióta, mint bárki más, én vagy te, avval a rettenetes hátránnyal, hogy ebből neki nincsen semmi haszna. Ha rádöbbenne, milyen csodát tett vele Isten, boldog lehetne. De ő nem, neki – nézd, hogy áll ott gondterhelten az ajtó mellett – az élet csak gond. Mire fel, kérdem én, hiszen, nézd, milyen szép, kifejlett germán testbe született. A te arányosan apró porhüvelyed vagy az én aránytalanul közepes pofaberendezésem hozzá képest abszolút selejt. Aztán itt van Szebenben, Románia talán legszebb kisvárosában, ami csak annyira kicsi, hogy nagyvárosi kényelemben lehessen benne élni, pincér egy szolid kiskocsmában, melynek nyáron remek nyári kertje van, este muzsikával és tehetős vendégekkel. Van borralaló bőven, nincs gond, ha Rézit, szíved választottját, el akarod vinni egy kiadós vacsorára akár a Római Császárhoz. És Rézi megy veled szíves örömet, mivel nagy vagy és méla, mindenki ismer, és mosolyog rád, a Római Császársban első rangú kiszolgálást kapsz, mivel tudják, hogy bennfentes vagy, németül beszélsz születésedtől fogva, miközben másoknak egy élet kell ahhoz, hogy megtanulják, Rézi már olvadozik, szőke haja alatt nyiladoznak arcának szemérmes ibolyái, erre mit csinál Franczi?

Kimegy szarni, böktem én ki vigyorogva, hogy elébe vágjak Klein mindenkori levezetéseinek. Most azonban más volt a helyzet. Bajtársam jobb

kezét figyelmeztetőn fölemelte, és azt mondta: Nahát, ez az. Nem mehet ki csak úgy. Franczinak baj van a gyomrával. Székrekedéses, érted? Van ilyen. Soha nem lehet boldog, egész életében azon fog tépelődni, hogy miért pont ő. Miért nem képes ő egy jóízút szarni?

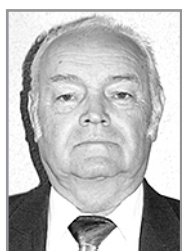
No, de ha elmegy az orvoshoz, és gondja megoldódik? – kérdeztem én őszinte érdeklődéssel. Itt Klein rám nézett, és lemondóan legyintett. Ez a baj veletek szerbekkel, kezdte. No, de én... Nem hagyta, hogy befejezzem: tudom, te még akár magyar is lehetsz, de ez nem számít. Ebből a szempontból magyar, szerb, dettó. Nem mondom, ha cseh lennél anyád után, tán lenne némi esélyed. A csehek kis híján elzsidósodtak. Szóval, az a baj veletek, gójokkal, hogy mindent készpénznek vesztek. Hinni akartok még abban is, hogy hinni pedig nem szabad. Attól, amit az Úr rád mért, nem szabadulhatsz. Ezért elmehet az orvoshoz, még az is lehet, hogy az a kurvapeccér talál valami füvet vagy kotyvalékot, ami enyhít Franczin, de megszabadulni rekedésétől sosem fog. Ez az ő lehetősége, amit az Úrtól kapott. Ahelyett, hogy megpróbálna megszabadulni, ki kellene használnia, együtt kellene élnie vele, és hasznot húzni belőle.

De hát hogyan lehet együtt élni és hasznot húzni egy székrekedésből? – kérdeztem én valóban

elképedve. Kedves Sebőm, indított újra Klein, mivel, amikor nagyon beleélte magát, előszere-tettel használt sajátos szóösszetételeket, hallottál te Epikurosról? Hallottam, igen, hedonista filozófus volt. Az élvezkedést tette meg filozófiája középpontjának, vagy nem jól tudom, hadartam gyorsan, hogy lássam, mire fog kilyukadni Klein. Pardon, elfelejtettem, hogy tulajdonképpen leé-rettségiztél. Szóval, kedves barátom, Epikurosz szintén székrekedéssel bajlódott egész életében. Itt Klein megállt, hátradőlt, ivott egy jó nagy kortyot a sörből, amit a Franczink épphogy kihozott, majd, egy erőteljes böfögést követően, annyit mondott: Na, mit szólsz?

Szóhoz sem jutok, mondtam én, hogy húzzam az időt, esélyt adva magamnak. Ez volt a hedonizmus? Hogy örült, ha szarhatott? Ezt élvezte? – próbálkoztam óvatosan.

Klein arcán hatalmas vigyor jelent meg: Kedves barátom, nem vagy még teljesen elveszett ember. Igen. Haverjait forró vízzel telt kádban fogadta. Így enyhítette fájdalmait, hogy élvezhesse a társaságot, magát azt a tényt, hogy még tudja élvezni. És talán épp ezért egy életformát dolgozott ki, egy filozófiát, amellyel örökre beírta magát a gondolkodás, más szóval az idiotizmus történelmébe.

Dr. Vajda Sándor

PETŐFI ZOLTÁN, KIS MÉCSES, AKINEK HAMAR KIÉGETT ÉLETOLAJA

Ha március 15-ét ünnepeljük, minden magyar ember előtt megjelenik Petőfi Sándor alakja, aki a forradalom lelkeségének szavakba öntője volt. A költő 1847. szeptember 8-án – pontosan egy évvel megismerkedésük után – házasságot kötött Szendrei Júliával. 1848. december 15-én Debrecenben megszületett Zoltán fiuk. Ha visszaszámolunk, akkor napra pontosan 9 hónappal a forradalom kirobbanása után született a költő fia.

Keresztszülőknek Arany Jánost és feleségét kérték fel. A költő még aznap verset írt *Fiam születésére* címmel.

Petőfi Sándor

Szendrei Júlia

Ide, ide fiamat kezembe,
Hadd szorítsam a szívemhez őt!
Mintha volnék újonnan teremtvé,
Hogy éltemnek ifju lombja nőtt!

Üdvezellek, lelkem szép kis ága,
Üdvezellek, édes magzatom!
Sírásodnak bánatos zajába
Beleolvad örvendő dalom.

.....
Ügye, ügye, kisfiam, ha majdan,
Én a sorbul kiöregedem,
Iparkodni fogsz túltenni rajtam,
Vagy betöltöd legalább helyem?

Vajha egykor ekkép szólanának,
Nem busulva sírom szélínél:
Meghalt! de nincs kára a hazának,
Nincs, mert lelke a fiában él.

Debrecen, 1848. december 15.

Feltevődik a kérdés: hányszor láthatta rövid életében Petőfi Sándor a fiát, akit nagyon szeretett, de a haza iránti kötelessége többször is elválasztotta tőle. Az első elválás 1849. január közepén történt, amikor Zoltán egy hónapos, és Petőfi Debrecenből Bem tábornokhoz utazik az erdélyi sereg főhadiszállására, mivel katona volt századosi rangban. Február 6-án Bem parancsára Petőfi futárként jelentést visz a kormánynak Debrecenbe, és akkor viszontlátja a családját, fiát második alkalommal veheti az ölébe. A kormánynál a költő vitába keveredett Mészáros hadügyminiszterrel, és február 21-én lemondott rangjáról. Ez a tisztifizetés elvesztését is jelentette, így a család nehéz anyagi körülmények közé került. Arany Jánosné meghívja Nagyszalontára Júliát és Zoltán fiát, akik egészen májusig ott tartózkodnak.

Petőfi február 23-án utazott Medgyesre az erdélyi sereghez, a téli utazások miatt nagyon megfázott, belázasodott, ezért a parancsnoka Kolozsvárra küldi, ahol két hétig fekvő betegként kezelik. A lábadozó beteg március végén Szalontára utazott, akkor látta Zoltánt harmadszor. Április 1-én jelentkezik újra Bem tábornoknál Szebenben, aki visszaadta rangját, hadsegédévé nevezte ki. Szászsebesnél április 10-én érdemrenddel tüntette ki, majd őrnaggyá léptette elő. A negyedik viszontlátás 1849. május elején történt, amikor a tábornok újra a kormányhoz küldi Petőfi őrnagyot fontos jelentésekkel, és engedélyezi, hogy útját Nagyszalontán át tegye meg. Megköszöni Arany Jánosnak vendégszeretetét, és családjával együtt érkezik Debrecenbe, ahol az új hadügymi-

niszter-helyettessel, Klapka Györggyel is vitába keveredik, így ismét le kell mondania rangjáról. Júliát és Zoltánt Debrecenben hagyja, és Pestre utazik, ahol már csak a beteg anyját találja, apja március 21-én meghalt, az édesanyja május 17-én követte a férjét. Petőfi a józsefvárosi temetőben hantoltatta el a szüleit. Budavár bevétele után a költő feleségét és a fiát is felhozatta a fővárosba. Július 3-án hagyta el a kormány másodszer a fővárost, Petőfiék Mezőberénybe, Orlayékhoz menekültek, ahol két hetet tartózkodtak. Ott írta meg a költő a hét hónapos Zoltán fia életrajzát, és Orlay Petrích Soma megfestette Petőfi egész alakos képét. Mezőberényben éri utol Bem tábornok üzenete, és családjával együtt Erdélybe indulnak. Július 18-án Tordára érkeztek, ott a református parókián Miklós Miklós református lelkésznel szálltak meg. Petőfi elindult a marosvásárhelyi úton a katonai táborba, akkor látta utoljára fiát és feleségét. Július 30-án csatlakozott Bem seregéhez, és 31-én a fehéregyházi csatában tűnt el. Júlia Zoltánnal együtt Tordán várta, hogy visszajöjjen Petőfi, vagy hogy hírt kapjanak felőle. Amikor közeledtek az orosz csapatok, a református lelkész Júliát, Zoltánt, a dadát, valamint feleségét és két lányát Kolozsvárra menekítette. Ott Júlia az osztrák főhadiszálláson felkereste Urbán tábornokot, és segítségét kérte férje felkutatására. Lovaskocsival Balázs József filológus segítségével utazott Udvarhelyre, valamint a csatatérre férjét keresni, de mindhiába. Nagyon megviselt lelkiállapotban érkezett vissza Kolozsvárra, ahova megérkezett apja, aki lányát és unokáját Erdődre viszi. 1850. áprilisában Júlia Zoltánnal együtt Pestre utazott, ahol Garayéknál nyugalmas és kényelmes otthonra találtak. Ebben a házban találkozott Júlia Horváth Árpád egyetemi tanárral, akivel 1850. július 21-én házasságot kötöttek. Így lett Zoltánnak másfél éves korában mostohaapja. A következő években Zoltánnak négy testvére született.

Júlia és 3 gyermeke: Zoltán, Attila és Árpád 1857-ben

Zoltánt 1858-ban írták be a piarista gimnázium első osztályába. Ebben az évben az MTA az 1000 forintos nagydíjat Petőfi Sándor összes költeményeinek ítélte oda, és ezt az összeget Zoltán örökölte, gyámnak Petrovich Istvánt (aki közben felvette a Petőfi nevet) nevezték ki. Ennek az évnek nevezetes családi eseménye volt, hogy Zoltán nagynénjét, Szendrei Marit (akit második anyjaként szeretett), feleségül vette Gyulai Pál.

A tanulóévek során Zoltán az első időkben kisdíák korában kiváló eredményeket ért el, így mindig osztályelső volt, a negyedik osztályban mind a nyolc tantárgyból kitűnőre vizsgázott. Az ötödik osztályban már hanyatlik, az első helyről az 57 pályatársa közül a 29. helyre kerül, vagyis közepes tanulóvá válik. Az 1863–64-es tanévben Zoltán 15 éves és hatodik osztályos. Tanulás helyett versírással próbálkozik, tucatnyi versét egy füzetbe gyűjti, amelyre az *Ifjúkori kísérletek* címet írja. A füzet kézről kézre jár tanulótársai között, és nagy a sikere. A tanulással kevésbé foglalkozik, a legtöbb tantárgyból alig éri el az elégségest, sőt görög nyelvből elégtelent kapott. Év végére 13 igazolatlan hiányzást gyűjt össze, teljesen elhanyagolja a tanulást, így Petőfi Zoltánt megbuktatják. Otthon édesanyja, nevelőapja és testvérei előtt nagyon szégyelli és nehezen viseli el sikertelenségét, és kéri édesanyját, hogy István nagybátyjához utazhasson Csákorra, és ott kitanulja a gazdatiszti szakmát. Így 1864. augusztus elején megkezd a gazdasági gyakoronoki tevékenységét. Az augusztus 21-én anyjához írt leveléből kitűnik, hogy az elején nagy szorgalommal és kedvvel végezte a munkát. Közben a csákoói kastélyba egy fiatal leányka érkezett ismerkedni a vidéki élettel, de megismerkedik Zoltánnal is, aki szerelmes verset ír hozzá. Az ifjú hölgy, ámbár csak

Zoltán 4-5 éves korában

Zoltán 8 éves korában

Zoltán 13-14 éves korában

15 éves, de felnőtt fejjel gondolkodik, megmondja Zoltánnak, hogy először fejezze be iskoláit, legyen belőle valaki, s aztán jelentkezzen udvarlóként. Zoltán a szeptember 19-én édesanyjához írt levelében kéri, hogy visszamehessen Pestre folytatni tanulmányait, mivel a mezőgazdasági munka nem neki való. Júlia határozottan ellene van, hogy fia újra Pestre kerüljön, és ott folytassa rendetlen életmódját, így nagybátyja a Csákoéhoz közeli szarvasi főgimnáziumba íratja be magántanulónak. 1865. augusztus 20-án Zoltán minden tantárgyból kitűnőre vizsgázott. A hetedik osztályt ugyancsak a szarvasi gimnáziumban folytatja, ez a lépés negatív változást hozott Zoltán életébe. Mindent megkapott anyagilag, megvolt a lehetősége a tanulásra, a szarvasi tanárok közül többen is az apja kollégái voltak Aszódon, és segítették Zoltánt, aki hajlott a könnyelműsége, és tanulás helyett inkább a szórakozással töltötte az időt. A csinos, jó modorú fiatalembert szívesen fogadták a társaságokban, a lányos házaknál, de a Magyar Egyletben is sikeresen szerepelt szavalataival. Az első félév végén, január 31-én még elég jó osztályzatokat kapott, de a magaviselete nem volt kielégítő. Egy vándorszínész és mások társaságában minden pénzét elszedik, még a télikabátját is. Tanárai figyelmeztették, hogy ha nem változtat életvitelén, kicsapják az iskolából. Zoltán ezt sértésnek vette, és április 21-én engedelem nélkül távozott az iskolából, és Nagykovácsán jelentkezett a gimnáziumba, ahol tárt karokkal fogadták. Ott fejezte be a hetedik osztályt közepeszerű osztályzatokkal. A következő tanévet már a szegedi katolikus főgimnáziumban folytatja, de ott is kitör belőle a könnyelműsége való hajlam, nagymértékben iszik. A tanári kar elhatározza kizárását az iskolából. Ez 1867. február

1-én történt. Szegedről anyjához, majd nagyapjához megy a kicsapott diák, akik nagyon ridegen bánnak vele. Mostohaapja, Horváth Árpád, a budapesti IV. kerületi állami főgimnáziumba íratja be. Nem tud beilleszkedni, és április 20-án megszökik az iskolából és a családjától, és a debreceni színháznál jelentkezik, ahol 30 forintos fizetéssel alkalmazzzák. A debreceni színház vendégszerepléssel kezdte az évadot Nagyváradon. Ott lépett először színpadra a közönség előtt Zoltán. Apróbb szerepeket kap különböző darabokban, így a *Czifra Jancsi*, *Hunyadi László*, *Egy csésze tea*, *Gőzerővel*, *A szigetvári vértanúk*, *A cigány* (Petit alakítja), *A peleskei nótárius* című darabokban.

Rájön, hogy a színészi pályán nem tud előrelépni, ezért 1868. április hónapjában elhagyja a debreceni társulatot, és országjáró körútra indul. Több esetben vándorszínészekhez csapódik, és azokkal utazik különböző városokba. Vándorélete során Sátoraljaújhelyre érkezik igen lerongyolódott állapotban, Szendrei nagyapja küld számára 71 forintot adósságai kifizetésére, ruházkodásra és utazásra. A kóborlás, a rendetlen életmód, a nélkülözés komoly betegséghez vezetnek: tüdőbajt diagnosztizáltak nála, ezért hazautazik, és István nagybátyjánál száll meg. Több levelet is vált édesanyjával, aki súlyos beteg, méhrákot állapítottak meg nála. Anyja egészsége rohamosan romlik, ezért augusztusban Zoltán Pestre utazik, hogy mellette lehessen. Szendrei Júlia szeptember 6-án halt meg 39 éves korában, és 8-án temették el.

Petőfi István lemondott Zoltán gyámságáról, így az árvaszék Toldy Józsefet nevezte ki 1869. július 20-tól Zoltán gyámjaul. Mivel betegsége súlyosbodott, orvosai levegőváltozást írnak elő, és Zoltán Rosenauba utazik, ahol június 1-től augusztus 31-ig tartózkodik. Az életmód- és a levegőváltozás sokat javított egészségi állapotán, és úgy érzik, hogy kigyógyult betegségéből. De ahogy az időjárás hűvösebbre fordult, kiújult betegsége, és a tüdőgyógyászok szerint szüksége lett egy melegebb éghajlati tartózkodásra. Ezért kezelésre Meránt ajánlották. Erre a célra az árvaszék 500 forintot utalt ki, és Zoltán október 23-án elindult

Meránba, de útközben megállt Bécsben, ahol 9 napot mulatozással töltött, és a pénzalapból 100 forintot elköltött. A meráni fürdőhelyen Zoltán az elején komolyan dolgozik, lefordítja franciáról Girardinné *Lady Tartuffe*-jét és még két francia drámát, amelyek kéziratban maradtak fenn. Verseket is írt és fordított franciából, többek között a *Szeretni kell* címűt, amely megjelent a *Vasárnapi Újságban*. Meránban találkozott Sacher Masoch német íróval, aki a fürdőhelyen Petőfi Sándor irodalmi estet szervezett, és az általa németre fordított verseket szavalta. Zoltán megköszönte a költő méltatását, és amikor Sacher megtudta, hogy kivel beszél, megölelte, és bemutatta az irodalmi es-

ten jelenlévőknek is. Ugyancsak itt, a fürdőhelyen ismerkedett meg egy fiatal orosz herceggel, akivel Bécsbe utaztak, nagy mulatozásokat rendeztek, ez Zoltánt nemcsak anyagilag, hanem egészségre is tönkretette. Pestre visszatérve már semmi anyagi forrása nem volt, gyámja, Toldy József saját zsebéből fizette a felruházkodását, élelmezését és a lakását. Nagyon szerény körülmények között élt, ami nem neki való életmód volt, ezért 1870. augusztus 15-én Szabadszállásra utazik unokatestvéréhez, Baranyai Sándorhoz, akinek édesanyja Zoltán nagyanyjának, Hrúz Máriának volt édestestvére. Ott a város értelmisége nagy szeretettel fogadta a nemzet költőjének fiát, számos rendezvényre, vacsorára hívták meg. Szeptember utolsó napján tér vissza Pestre, de mivel rokoni megszakította a kapcsolatát, barátjánál, Dolinay Gyula újságírónál száll meg. Ahogy Zoltán betegsége súlyosbodott, Dolinay értesítette a családtagokat. Elsőként nagyapja, Szendrei Ignác keresi fel, de még aznap délután mostohaapja, Horváth Árpád, valamint Gyulai Pál is meglátogatják. Hamarosan egy kocsis élelmiszerrel megrakodva érkezik meg Csákóról István nagybátyja. Zoltán nagyon örül a rokoni látogatásoknak, és nagyon optimistán, jó hangulatban ígéri, hogy hamarosan meggyógyul, és a karácsonyt már a családi körben tölti. Október 23. után már nem tudott felkelni az ágyból, és dr. Korányi, a híres tüdőgyógyász professzor más szakorvosokkal együtt megállá-

pította, hogy a vég bármikor bekövetkezhet. November 5-én reggel erős köhögésre ébredt, és barátja áthívta nagyapját, és Zoltán nagyapja kezét fogva adta vissza lelkét a Teremtőnek. November 6-án délután temették a Kerepesi úti temetőbe az édesanyja sírjába. A temetésen nagyon sokan voltak jelen, köztük keresztapja, Arany János is lerőta kegyeletét.

Szellemi hagyatékait Dolinay Gyula rendezte, szedte össze, és az állt három színmű fordításából, 150-160 versből és versfordításból, ismeretterjesztő kéziratokból, valamint rövid önéletrajzából. Az iratokat egy ládába rakta Dolinay, és átadta Gyulai Pálnak. Életről Déry Gyula írt regényt, amely 1909-ben jelent meg. Izsó Miklós szobrot készített róla, dr. Molnár Gyula ezredes egy domborművön örökítette meg. 1913-ban mutatták be Krúdy Gyula *Zoltánka* című darabját a Nemzeti Színházban.

A Petőfi Társaság 1908-ban összeszedte a Petőfi család földi maradványait, egy érckoporsóba helyezték Petrovich István, Hrúz Mária, valamint a Csákóról elhozott Petőfi István földi maradványait, egy másik érckoporsóba pedig Júliát és Zoltán fiát helyezték. Bori Jenő szobrászművészt kérték meg egy emlékmű elkészítésére, amelyet 1911-ben lepleztek le.

Napjainkban François Lafayette, 45 éves francia közgazdász ügyvédjén keresztül benyújtotta kártérítési igényét a magyar állammal szemben. Ezt azzal motiválta, hogy ő Petőfi Zoltánnak a leszármazottja. Az irodalomtörténészek tudják, hogy Zoltánnak vándorszínész korában kapcsolata volt egy 18 éves lánnyal, Wiesenberg Emíliával, de ez a kapcsolat Zoltán betegsége miatt megszakadt. A hölgy Franciaországba költözött, ahol férjhez ment, és 1923-ban halt meg leszármazott nélkül. A magyar törvé-

nyek szerint (31. és 106. paragrafusok) a szerzői jogok a szerző életében és halálától számított 70 éven át részesülnek védelemben. Ahol a törvény a szerzőt említi, azon megfelelően érteni kell a szerző jogutódját, ill. a szerzői jog más jogosultságát is.

Zoltán tragikus élettörténetének végén elmondhatjuk, hogy ő a legnagyobb költőnk legnagyobb öröme és reménysége volt. Minél részletesebben és mélyebben megismerjük életét, látjuk, hogy nehezen viselte örökségét, végzetét, hiszen egy törekeny, betegségre hajlamos testben kellett hordoznia sorsát. A sors látszólag mindent megadott neki, de életére csak bizonyos adag fény, boldogulás volt kimérve, rövid élete alatt szeretett és szenvedett.

Apja nyomdokába szeretett volna lépni, de nem sikerült neki, és ahogy Juhász Gyula írta:

*„Borok és lányok mindhiába csalták,
Rövid mámorba nyomta valami:
Egy szent örökség roppant álmai.”*

Szeretett volna oly magasra röpülni az eszme világába, mint apja, de nagyon korán szárnyaszegetten hullott alá. Apja, Petőfi Sándor mellett, ki világító fáklya volt, az ma is, és az lesz a jövőben is, Zoltán fia csak apró mécses maradt, akinek nagyon hamar elfogyott az életolaja.

Könyvészet:

Dáné Tibor: *Elhull a virág. Romániai Magyar Szó*, 1999. június-július.

Dénes György: *Az üstökös halvány kis csillaga. A Hét*, 1971/2.

Déry Gyula: *Petőfi Zoltán*, Kunossy, Szilágyi és Társa, Budapest, 1909.

Illyés Gyula: *Petőfi*, Móra Kiadó, Budapest, 1977.

Irányi István: *Petőfi Zoltán életpályája*, Szarvas, 1964.
 Irányi István: *Petőfi Zoltán életpályája, különös tekintettel Békés megyei, szarvasi éveire. Szarvasi Füzetek 4.* 1965.
 Kosztolányi Dezső: *Petőfi Zoltán, Élet*, 1910. március 20.
 Mezősi Károly: *Kisebb Petőfi-tanulmányok*, Szentendre, 1973.
 Mikes Lajos–Dernői Kocsis László: *Szendrei Júlia ismeretlen naplója, levelei és halálos ágyán tett vallomása*, Genius Kiadó, Budapest, 1930.
 Ónody Magdolna: *Petőfi Zoltán életéből*, Budapest, 1989.

Ratzky Rita: *A lehullott csillag fennmaradt sugára. Élet és világ*. Debrecen, 2007.
 Schöpflin Aladár: *Krúdy Gyula: „Zoltánka” a magyar színházban. Vasárnapi Újság*, Budapest, 1913. 47. sz.
 Sőtér István: *A magyar irodalom története*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
 Staud Géza: *Magyar színház-történeti bibliográfia*, MSZI, Budapest, 1976.
 Szilágyi Márton: *Petőfi Zoltán konfliktusos élete és halála*, Bárka, 2002/4. 76.

Réhon József

KIRÓL IS SZÓL A FÁMA?*

Eleinkről szól a fáma!

A fáma szó emlékeimben egy igével párosul, és Vergiliusszal. Az *Aeneas*ban hangzik el egy, azóta már szállóigévé érett, sajátos szerkezetű mondat: „Ea fama vagatur.” Vagyis „Az a hír járja.”

Az a hír is járja, hogy Csanádi János tanár úr, „tanító bácsi”, az „Erdőhegyi Tekintetes” ma, 2016. március 22-én kerekén háromnegyed évszázados, érthetőbben 75 éves.

Ebből az alkalomból az ünnepelt meglepte magát és bennünket is egy újabb, szép, értékes, csaknem 400 oldalas könyvvel. Címe: *Eleinkről szól a fáma*.

Tette mindezt a Kölcsey Egyesület és csapata segítségével.

Mielőtt Csanádi János ünneplésébe és a könyv méltatásába kezdenék, köszönjük meg a Kölcseynek, hogy „jókor van jó helyen”, amikor csak lehetőség nyílik valamilyen nemes cselekedetre.

Janira nézek, s azt fontolgatom, mennyit tagadhatna le ebből a háromszor 25 évből. Ő azonban inkább öregíti, pontosabban „véníti” magát. Fogadjuk el, nyugodjon bele ő is, ez bizony 75 év. Se több, se kevesebb. A Jóisten éltesse sokáig családját, barátait, tanítványait és Körösmente népe nagy örömére.

Tudjuk mindannyian, Csanádi János nagyon szépen beszél magyarul. Én nem tudok vele versenyezni, legfeljebb lelkesedni tudok, ezért szívem szerint hangosan kiáltanám: „Vivát, Csanádi János!” De csak csendesesen mondom, mert ő sem szereti a nagy ricsajt, a csindarattát: „Éljen soká Csanádi János, az Erdőhegyi Tekintetes!”

Íme, a könyv! A 32. „fecskés könyv”. Az a hír is járja, hogy éppen Csanádi János volt az, aki 1997-

ben javasolta a fecskés könyvek kiadásának a felújítását.

Tudtam, hogy készül az *Eleinkről szól a fáma*, elég erélyesen nógatta Berecz Gabi a szerzőt, dolgozzon szorgalmasabban, gyorsabban. Berecz Gabi számolt a 75. születésnappal.

Itt az eredmény.

A szerzőt ismerjük, a kiadóról már beszéltem. „Bedolgozott” Berecz Gábor, alaposan és sokoldalúan Nagy István, Siska-Szabó Hajnalka, és a szedők csapata: Haász Ágnes, Nagy Gabriella, Zehe István. Az anyagi háttér előteremtése Jankó András érdeme. Jó pénzért a Gutenberg nyomda is segített.

A könyv bevezető részében megtaláljuk Csanádi János eddigi díjait, kapott elismeréseit is.

Már korábban leírtam valahol, eljött Aradon is az ideje annak, hogy ne csak méltassuk, bíráljuk is a bemutatott könyveket.

Most ne kérjék számon tőlem a következetességet, ne várjanak tőlem szigorúságot. Éppen kereshetnék csomót a kákán, lehet, találnék is, de minek. Ma ünnepelünk. Másrészt ez a könyv válogatás Csanádi János korábbi, gazdag munkásságából. Egyrészt ajándék az ő részéről – a tartalom –,

Virágcsokorral köszöntötték Csanádi Jánost 75. születésnapján (Jámber Gyula felvétele)

Sokan összegyűltek Csanádi János könyvbemutatóján (Jámbor Gyula felvétele)

Berecz Gábor, Csanádi János, Nagy István és Réhon József (Jámbor Gyula felvétele)

másrészt születésnapra készült meglepetés – a Csomagolás – a Kölcsey Egyesület részéről.

Sorra véve a fejezeteket érezzük, minden írás kincs; múltat idéző, a jelent óvó, a jövőt is kémlelő, sok közös barátot szerepeltető hű tükör. Ez a könyv Csanádi János életművének nem a betetőzése, csak eddigi munkásságának összegzése, ami folytatásra vár.

Befejezésként egy katolikus költő, Dsida Jenő segítségét veszem igénybe. Tudom, megbocsátja ezt nekem kálvinista barátom. Nagyhét van, holnapután nagycsütörtök, a költő Nagycsütörtök című verséből idézek:

„...Szerettem volna
néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel,
de nyirkos éj volt, és hideg sötét volt.
Péter aludt, János aludt, Jakab aludt,
Máté aludt, és mind aludtak...”

Hozzátenném: Csanádi János nem aludt a zerrindi és az erdőhegyi évtizedek alatt, valahányszor a dolog idejét látta, ébren álmodott.

Álmait a mi örömünkre le is írta.

**Elhangzott 2016. március 22-én a Csiky Gergely Főgimnázium Tóth Árpád termében – szerkesztett változat.*

„SORSTÁRSAK” – AVAGY KÉSŐI LEVÉLFÉLE CSANÁDI JÁNOSNAK

*„Ma iszonyú nagy hit van bennem,
hogy a kóválygó felhőknek is útja van,
s minden léptem után nyomot hagyok.”*

(Dsida Jenő)

Olvasom az *Eleinkről szól a fáma* könyvedről írt méltatásokat jó tollú írástudók kezéből, és egyet-érték velük. Újat már nehéz mondani, Jámbor Gy., Réhon J., Szabó I. és mások után, az ő reális, elismerő méltatásuk helytálló. Kell érezned, hogy szeretnek, tisztelnek az emberek, de rá is dolgoztál erre.

Nagy, több évtizedes hatalmas gyűjtőmunka eredménye született meg könyv alakban, amiből

*Csanádi János a könyvbemutatón
(Irházi János felvétele)*

bőven kitelt volna két könyv is... kedves kolléga, de ismerjük a mai lehetőségeket.

Kortársamnak tartalak, mert csak egy évvel vagy „nagyobb”, mint én (ezért elnézést a tegezésért), sorstársak lennénk, mert először én is Aradon tanultam, majd Arad megyében dolgoztam helyettes tanerőként, azután Marosvásárhelyen voltam főiskolás, ahol a szakmai igényesség mércéjét elég magasra állították, és Kolozsváron tettem le a fokozati vizsgákat, majd végeztem el később az egyetemet szintén levelező tagozaton, és jómagam is rokon szakos voltam.

A videó és a könyved után (Nagy I. küldte el nekem mindkettőt az interneten Zala megyébe) én is éreztem, hogy: „A szó is lehet tett, a szó is hagy nyomot.” (Dénes Zsófia)

Az egyik volt tanítványod azt írta rólad: „A világ legjobb magyartanára volt.” ... Ennél nagyobb elismerés nem kell, hiszen többet jelent a tanítványaink elismerése bármely kitüntetésnél.

Bennem is, másban is nyomot hagyott az életműved, a tanári munkád, a sokoldalú megjelenésed, az akkor kötelező gyűléseken, továbbképzéseken kívül a falu kulturális, építő, irodalomszervező és főleg megőrző, gyűjtő munkájában. Szinte mindenhol ezt tettük parancs nélkül. Hiszen te a szülőföldeden maradtál, én Maros, majd Hargita megyébe kerültem, és elég sokan még a mi oktatóink idejéből is onnan kerültek az Alföldre, és tette mindenki amit a lelkiismerete diktált.

Engem is érdekelt az ember, főleg amíg nem láttam a könyved bemutatását, azután megerősödött bennem, hogy Csanádi János tehetséges, nagyon igényes, sokoldalú, szép magyar nyelven beszélő és író személy, akit a hűség a hivatáshoz és szülőföldhöz, valamint a kifogyhatatlan emberszeretet és humor jellemez. Ez nem mindenkinek adatik meg, és a szórványban még nehezebb volt tanítani, szervezni és szellemileg is aktívnak maradni ebben a korban is.

Azt kell mondanom, hogy szerencséd is volt, hogy a szülőhelyed körül maradhattál, hogy olyan jeles emberekkel találkoztál, ismerhettél meg, akikről írtál is, akik szintén nyomot hagytak a te életedben is.

Nem „boncolgatom” most a könyved, részben te is beszéltél a három fejezetről, de nagyon értékes az, hogy a nyelv, a népköltészet, a történelem, a jeles emberek, nem utolsó sorban a Zerindi

Olosz Lajos Irodalmi Kör, a Körösköz – mint szellemölcső szerepelnek itt, és minden, ami ezekhez a falvakhoz kötődik. Olvassa el, aki teheti, mert szinte minden témáról külön lehetne beszélgetni.

Igen, „A stílus maga az ember”, valóban nem egy öntömjénző, író alakító (hiszen ma annyian adnak ki mindenféle jó és kevésbé jó dolgot mindenfelé) valaki szólt hozzánk, hanem egy sokat próbált, a környék szerénységét, értékeit önmagában is megőrző, az oktató, mindenki tanító bácsija, „fáklya” a szó ismert értelmében.

Amiről meg nem szólt a fáma, hogy bizony hat napig tanítottunk egy héten, hogy vasárnapi kötelező tevékenységeket vezettünk, hogy lovas szekér, majd teherautó tetején mentünk „szindarabozni”, hogy állatösszeírástól a házak tisztaságát ellenőrző, és más úgy nevezett bizottságokban is részt kellett vennünk, de azért maradt időnk önművelésre, gyűjtésre, és az emberek között éltünk, és nem külön tettük ezt, amíg tehettük, vagy ameddig megengedte az egészségünk vagy az időnk...

Egyik legszebb írásod a Ficzy Dénes Tanár úr búcsúztatója – innen idéznék: „DE a jelnek csak akkor van mérhető értelme, ha megfelelő helyen áll, ha jelzéssé válik.” Így igaz!

Neked ezt mondanám szóval is:

„...vándor, vidd hírül a spártaiaknak,
megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.”
(Szimónidész)

Viszont közelebbinek érzem térben és időben Arany János sorait:

„S mi vagyok én, kérded. Egy népi sarjadék,
Ki törzsömnek élek, érette, általa.”

Ha akarsz, választhatsz, melyik a megfelelőbb. Ezzel zárom, és szeretettel kívánok még nagyon sok, örömteli születésnapot, erőt, egészséget a mindennapok elviseléséhez.

Kollegiális szeretettel üdvözlő:

Fülöp Ferencné
született Bálint Anna Erika,
az aradi Zárda 1960-ban végzett növendéke.

A MEDNYÁNSZKY TÁRSASÁG MÁSODIK KIÁLLÍTÁSA

A CLIO TEREMBEN

A TÁRSASÁG ELNÖKÉNEK MEGNYITÓ BESZÉDE

Nagy szeretettel üdvözlöm a megjelenteket a Mednyánszky Társaság második kiállításán itt, a Clio Teremben.

Megtiszteltetés és nagy öröm, hogy másodszor is bemutatkozhat társaságunk. 5 évvel ezelőtt, 2011-ben itt állítottunk ki először Aradon.

Akkor még mint alelnök voltam itt; a *Tömbszersűség és vibrálás* témakörében rendeztük meg a kiállítást utalva névadónk, a 19. század egyik nagy festőjének, Mednyánszky Lászlónak két festészeti jellemzőjére, festői törekvésére. Ezen művészi hagyatékkal tiszteltünk azon művész előtt, aki barbizoni realisták művészetét egyeztette az impresszionisták könnyedségével.

Éppen magányossága tette őt Kárpát-medencei alkotóvá. A Vaskaputól a Tátraig, Ukrajnától a Szolnoki Művésztelepen át Bécsig hajtotta őt a magányos alkotói szenvedély arra, hogy ezen vidékek legnehezebben járható tájait megfesthesse.

Koloritja többször megváltozott. Kezdetben opálosan szürkés, monokróm szemüvegen át látja a világot, és emiatt már majdnem elkönnyvelték ködembernek. Amikor a felvidéki ős színeit kiaknázva meleg színállású képeket fest, Mednyánszky festészete az emberre, a természetre és a kettő kapcsolatára fókuszál.

Képeit nézve, az egész Kárpát-medence két embertípusa dereng fel bennünk, a tüzes és a melanholikus közép-európai embertípus. Mednyánszky valóban ráérezte arra, hogy itt ugyanaz a sors köti össze a népeket, hiszen a naplójába ezt jegyezte fel: „Szlováknak, magyarnak, románnak, zsidónak egyazon sorsa van itt, melyet meghatároz a természet és más hatások – például a világpolitika, a gazdaság.”

Ebből kibontakozik Mednyánszky álláspontja is: mindegy, milyen színhatásokkal, hideggel vagy meleggel fest, mindig a természet kvintesszenciáját keresi.

Mednyánszky embert és környezetét összefogó ars poeticája vezérfonala lett ennek a tárlatnak, mely ezáltal, a változatosságok ellenére is, egységesé válik. 35 művész munkáit láthatják ezen a tárlaton: festményeket, grafikákat és domborműveket, melyek különböző technikákkal készültek

*A kiállítás megnyitóján
(Siska-Szabó Zoltán felvétele)*

Társaságunk is megváltozott öt év alatt. Számos idős alkotó távozott el az élők sorából, és fiatal alkotókat vettünk fel helyettük. Ez a fiatalítás a színhatásban is megjelenik; játékosabb, fiatalosabb megoldásokat találunk a tárlaton.

Külön öröm számomra, hogy ezen a kiállításon társaságunk számos tagja nagyobb méretben mutatja meg művészetét. Az újonnan felvett alkotók között itt mutatjuk be a nemzetközileg is ismert Szurcsik Józsefet, a könyvillusztrációiról híres Gyulai Líviuszt és a nemrég kitüntetett kolozsvári művészt, Székely Gézát.

Így válik a képzőművészet egy nyelvi határok nélküli kapcsolatteremtő kinyilatkoztatássá, mely által a művészek tartópilléreké válnak egy művészeti-kulturális kapcsolatban, amelyek azonos gondolkodásra serkentik a művészt és a nézőt egyaránt, hogy általa megismerjék közös kulturális értékeinket.

Itt tisztelhetjük körünkben megjelent művészeinket Magyarországról, dr. Imre Lajost és Breznay Pált.

Végül, de nem utolsó sorban, megköszönjük Bognár Levente alpolgármester úrnak és Siska-Szabó Hajnalka tagunknak, hogy művészetünket újra elhozhattuk és bemutathattuk itt, a Clio Teremben. Ők azok, akik lehetővé tették, hogy 5 évvel ezelőtt társaságunk 20-ik évfordulóját is itt ünnepelhettük. Most már negyedévszázados fennállásunkat ünnepeljük.

Társaságunk nevében élvezetes tárlatnézést kívánok mindenkinek.

FÉNYMESE

Mikor lefekszem aludni, elgondolkozom azon, mi történne, ha egyszer nem kelne fel a Nap. Vajon azután is lenne élet, vagy nem? Aztán eszembe jut, hogy a fény mást is jelent, mégpedig az emberek szívében levő fényt és a képzelet erejét. Az a lényeg, hogy a fény nélkülözhetetlen az ember életében.

Gyakran elmegyek képzeletvilágozni. Néha nem figyelek oda órán sem, és ez a tanító nénit egy kicsit bosszantja. Mikor hazaérek, és leírom a leckét, azt játszom, hogy egy kisvárosi kislány vagyok, és van egy paranoiás bátyám. Este, miután lefekszem az ágyba, és még nem aludtam el, de már imádkoztam, megint elkezdek álmodozni: vajon mi lesz holnap? Vagy anya olvas a *Berzsián és Didekiből*. Ilyenkor a fény átsuhan a testemen. Beindul a fantáziám. Az a legjobb, hogy a szereplőket mi képzeljük el a történetekben.

Álmok nélkül az élet fabatkát sem érne.

Sok kérdésem van az életről meg az életben. Vajon léteznek úrlények? Vajon hogy jött létre a világűr? Miért jött létre az emberiség? Miért pont az emberek fejlődtek ki? Miért bántják egymást az emberek? A pénz miatt, a gazdagság miatt? Én ezt nem értem, de egy nap rá fogok jönni, érzem.

Az öcsém is örökölte tőlem ezt a tulajdonságot, mert mindig tűzoltónak képzele magát. Mikor azt kiáltom, hogy Segítség!, rögtön belekezd egy tűzoltónótába, és szalad, hogy segítsen. Most éppen egy tűzoltós rajzfilmet néz. Csodák csodájára egyfolytában azt kérdezi, hogy mikor lesz már tél. Talán, mert most döbrent rá arra, hogy télen hó, karácsony meg ajándékozás van. A családomra általában ez a tulajdonság már régóta jellemző. Anyukám is egyfolytában képzeletvilágozott. Azt nem tudom, hogy apukám is képzeletvilágozott-e, de azt tudom, hogy nagyon szeretett játszani.

A képzeletbeli barátomat Vincentnek hívják. Egy szentgyörgyi kirándulásomkor találtam ki őt, amikor nem volt kivel játszanom, és unatkoztam. A haja sötétbarna, vállig érő, a szeme barna. Kedves fiú, meg szokott vigasztalni, ha bús vagyok. Az iskolában is, mikor a szünetekben unatkozom, hirtelen előpattan a fejemből. Megbeszélem vele a gondjaimat, szeretek fogadásokat kötni vele, mintha tényleg létezne. Erről a meséről azt mondaná, hogy folytassam tovább, csak a képzeletemet használjam.

Nagyon szeretem az otthonomat. A szobám az emeleten van. Mikor elkezdek képzeletvilágozni, a cipőm dobogásától zeng az egész ház, mert körbe-körbe járkálok, miközben szövegeket mormolok. Ilyenkor egyedül szeretek lenni. Ha valaki megzavar, leállok a játékkal. Elszégyellem magam, ilyen a természetem.

Sok könyvem van. Szerintem azok segítségével kezdtem megerősíteni a képzeletemet. Néha rajzfilmhősökkel képzeletvilágozom, például Scooby-Doo-val, meg különböző érdekes lényekkel, meg a mignonokkal. Örülök, hogy megszületett bennem ez a tulajdonság. Nem is emlékszem már, mikor kezdtem el a mesehőseimmel képzeletvilágozni, de nagyon tetszik.

A házunk egy faluban van. Nagy és fehér. Szinte a falu végén lakunk. Nem laktam mindig itt, ugyanis ötéves koromig egy kisvárosi barna ikerházban éltünk. Ott is jó volt, de valahogy itt több a barát. Szentgyörgyön is nagyon szeretek lenni, mert ott lakik a két unokatestvérem és mamámék. Nagyatámnak van még egy háza Árkoson. Ott jobb a képzeletvilágozás, mert a kert jó nagy, és van egy patak, amibe bele szoktam menni, és azt játszom, hogy elsodor a folyó. Egy picit félek, mert egy napon tatám látott egy kígyót, és megeshet, hogy vipera volt. Azóta csak felnőttel merek hátramenni, de akkor is nagyon szeretek ott lenni. A kertben sok a zöldség és a gyümölcs, és nincs permetezve, minden friss. A ház krémszínű, és az emeleten anyukámnak van egy emeletes szobája, ahová be szoktam menni. Egy kicsit féltenek, mert még nincs teljesen kész, és a szoba emeletére létrával kell felmenni. Alig várom, hogy kész legyen, mert akkor biztos, hogy ott fogok aludni. Olyan számomra az a ház, mintha egy mesés kastélyban lennék. A kert meg a palotaudvar.

Szentgyörgyön a tömbház egy dombon van, így a domb fás részén azt tudjuk játszani, hogy erdőben vagyunk. Alatta van a jó öreg játszótér meg a diófa. A diófa alatt szoktunk hűsülni, és szerepeket játszani. Van egy barátnőm, akit ugyancsak Dorkának hívnak. Vele életre kel a képzeletem. És még ott van Ágnes is, akivel szintén jól kijövök. Azon szoktam tűnődni, ha egymás közelében élhetnénk, mindig tudnánk játszani.

Legjobban viszont rajzolni szeretek. Akkor is áthatolja a fény a testemet, mintha egyfolytában

arra készítené, hogy azt csináljam, amit a képzeletem diktál. Néha azon is elgondolkozom, hogy az íróknak is áthatolja-e a testét ez a fény. Egyet-értenének velem? Hogyha ezt el tudnám mondani Kányádi Sándornak vagy József Attilának, akkor megtudhatnám erre is a választ.

Bár az a fő, hogy a mese elsősorban az írónak tetszedjen, mégis azt szeretném, hogy ez a mese másokhoz is eljusson, hogy az emberek ne féljenek a képzelet erejétől. A fény mindenhol ott van, és legrosszabb napjainkba is boldogságot hoz.

**Kisiratos, Péter Godó Mihály Általános Iskola, 4. osztály, 2015.*

M e m o á r

Móra-Sághi Annamária

Hosszú Álom (III.)

Egy könnyű álom után mosolyogva ébredsz. Akármilyen messze jártál az éjszaka

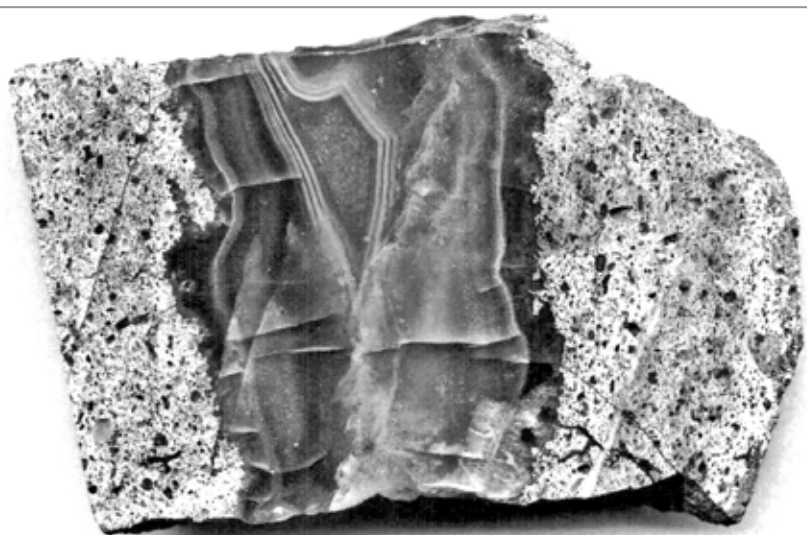
Ez egy nyitott ház volt, barátai bármikor jöhettek, tudták, ha nincs is itthon, a kulcs a második virágcserep alatt van, és az előszobában, nagy zacskó mazsolából kötelező egy nagy marékkal enni.

Egy idő után abbahagyta a háztervezést, mert a realitásérzéke egyre gyakrabban szólította fel, hogy számolja már ki, legyen oly szíves, hogy a fizetéséből ugyan hány téglát tud vásárolni. Meg aztán a nagy kert gondozása időigényes, és nem jutott eszébe, hogy kertészt is tervezzen. Áttért a sokszobás műteremlakásra. Itt az egész család kényelmesen elfért. Nem voltak nagy terek, de otthonos, lakályos volt. Ráadásul tele volt meglepetéssel, a legváratlanabb pillanatban bukkant fel egy beugró, egy kis fülke vagy legalább egy polc, ahol valami szívének kedves tárgy jelent meg. Akár túlszűfoltnak is nevezhető lehetne, ha nem lenne az a sok meglepetés. A falakat a márdártejhez hasonló, meleg sárgásra festették, és ettől simogató, meleg volt a fény. Az előszobában a családtagokról készült rajzai és párjának fotói azt voltak hivatottak jelezni, hogy kivel találkozhat, vagy találkozhatott volna az, aki oda belép. A központi helyet természetesen a műterem foglalta el. A fehér kályha letisztult egyszerű díszítésű csempei jól illettek a sárga falhoz. A tálaló zsúfolásig tele volt gyapjúval, és dobozokban és a padlón is akadt bőven. A szövőszéket egy ügyes kezű mes-

teremberrel szerkesztette össze, aki ugyan nem volt a szövőszékkészítés mestere, de miután elmondta, hogy mit kell „tudnia” a szerkentyűnek, az öreg megtalálta a megfelelő technikai megoldást. A szőnyeg, amin dolgozik, egy ásványt dolgoz fel, a rétegeinek ritmusát. A kompozícióban létrejött az egyensúly, de vannak törésvonalak, amelyek mentén mégis egymásnak feszülnek a rétegek. Ez volt a terven, a papíron, egy kicsit izgult, hogyan fog ez kijönni gyapjából. Most már megnyugodott, sikerült. Alig várja, hogy teljesen elkészüljön. Meghívja a barátait, hogy együtt vágják le a szövőszékről. Meg is fogják ünnepelni, süt majd sós stanglit, és finom barackpálinkával koccintanak.

Egy idő után a többszobás műteremlakás is soknak bizonyult, már nincsenek is annyian, hogy belakják a teret. Egyedül már nehéz is fenntartania, meg a világ is felfordult körülötte, nem tudta átfogni, de talán megérteni sem. A színház legfelső emeletén levő, semmire sem használt szobácskát szemelte ki tervezései színteréül. Fekvőhelyként egy kimustrált ágybetétet szolgáltat, és a jó állapotban levő rugók kényelmes alvást biztosítottak, és jól nézett ki azzal a kedvenc színeiből készített kockás takaróval. A munkaasztalt az ablak elé tette, ahol jól kapott fényt. Ha kinézett az ablakon, rálátott a városra, amely talán télen volt

a legszebb, ahogy fehérbe és különböző szürkékbe burkolózott, éles kontrasztot teremtve a párkányra odaszokott énekesmadarakkal, amelyek drágakőként ragyogtak a nagy színtelenségben, és itt még egy veréb is színesnek tűnt. Hát a fűtőtest nem igazán illett a formavilágába, de szerelt rá natúr

Móré-Sághi Annamária: Ásvány

színű csempéket, amelyekre fehérrel írásos mintát festett. Így már jól nézett ki, és még gyakorlati funkciója is volt, mert tárolta a fűtőtest melegét. A nagy fekete tálaló nem fért volna be ide, így kétajtós kistestvére került a sarokba. Elég ütött-kopott állapotban volt, de talán még jobban is szerette, mint a terebélyes „nővérét”, arányosabb, családiasabb volt. Gyerekkorában ide rejtették a karácsonyi püspökkenyér finomságait, de most mindent a gyapjúk uraltak. A kicsi szövőráján egy kiállítási textil csak több darabból lehetett összeállítani. Jelenleg a Tűzkristály készül, amely az antimonit szögletes kristályait dolgozza fel, és elemei a feketés mélybordóból indulnak a vöröseken, narancsokon keresztül egészen a sárgáig, a fényig. Az jelen esetben mellékes, hogy az antimonit szürke, fémes ásvány, de nem ezt akarta leképezni, ez egy kompozíció, amely a fény születéséről szól.

Ezután nem tervezett több műtermet, belefáradt... de hát műterem nélkül?! – de hiszen van egy létező, még ha nem is az övé, soha nem volt, és nem is lesz. Könnyen behatárolható, lokalizálható a színház melletti 100 éves épület, annak, aki gyalog vagy villamossal megy, de ő lábujjával ellöki magát a járda széléről, mint az úszók a startkőről, mert számára nagyon messze van térben is, időben is. Pillanatok alatt ott van, és ott lehet, ahányszor csak akar. Minden alkalommal átrendezi, mindig más bútordarab a főszereplő, mindig más arcát mutatja ez a manzárd, csak egy tárgy állandó, a szövőráma. Most nagyon vékony a felvető, mert a szokottnál finomabb átmenetekre lesz szükség. Több keskeny, hosszú darabból álló sorozatot képzelt el, galambtollakból, ilyen magassághoz jól illenek a madarak, a repülés, a szárnyalás. Csupa gyöngyházás fényű szürke, drapp gyapjú, selyemfonal volt a dobozokban és

egy meghatározhatatlan mély ultramarin. Minden látogatásakor mást játszott, egyszer kiállítás-megnyitósdit, máskor gyermekzsúrt/bulit, a minap Karácsonyt. No, ez nagyon szép volt, szinte mindenki ott volt, akit szeretett. Borleves és tejfölső sült ponty volt a vacsora, és számtalan süti. A vendégek

furcsa, korcsolyázásra, keringőre emlékeztető mozgással jöttek be mosolyogva, kézen fogva.

Nem tudta megérinteni őket, de amikor koccintottak, a poharak különös hangon csendültek. Tegnap volt a születésnapja, nem hívott senkit, és ilyenformán nem is jött senki, pedig remélte. Mégsem volt rosszkedvű, mert illatos forralt borral koccintott saját magával. Még (ős)régi barátja is felhívta a világ másik feléről, örült a hívásnak. Mindjárt hajnalodik, kiment a teraszra, és kényelmesen elhelyezkedett a fonott székben. Egyelőre csak titokzatos, puha foltokat lehetett látni, inkább csak sejteni. A terasz szinte lebeg a város fölött, közel van az ég, és talán az Isten is, talán le is ült mellé a másik székre, mert ilyenkor, hajnalhasadáskor furcsa dolgok történhetnek itt a földön. Lassan kibomlanak a formák, a körvonalak, láthatóvá válnak a tűzfalak, a háztetők, a tornyok, és megjelenik az első fény.

Hunyorogva nyitja ki a szemét, a reggeli fény bevilágítja a konyhát, végigfut a tálaló homlokán, 8 óra körül lehet, illik felkelni. Fázósan húzza magán össze a vörös, puha nagykendőt. A kicsi szövőráján megnézi, amit tegnap szőtt, úgy érzi, rendben van, csak a sok szétgurult gombolyag zavarja, mert olyan, mintha alá volna aknázva a konyha. A nagy asztalon matat a kávéfőzővel, hamarosan barátságos kávéillat veszi körül. Mindjárt ugatni kezd a kutya, „aki” mindig ilyenkor zendít rá, mert valószínűleg még kölyökkorában lenyelt egy vekkert, de egy gyors simi parti után legtöbbször elhallgat. Valaki kihúzza a kukát, beszédfoszlányok hallatszanak, egy új nap kezdődik.

Aki sokat álmodik, sokáig boldog, még akkor is, ha álmai nem mindig teljesednek be.

ARAD, 2013. december

TOR

Tél. December. Ilyenkor az emberek tehetősebb része disznóvágásra készül.

Barta bácsi mesélte. Ő volt az iroda főkönyvelője ott, ahol anyám is tisztviselő volt. Jó kedélyű, magyar ember, aki rendszerint egy viccel intézte el a néha kellemetlen dolgokat. Valami rokonféléje volt az idős hölgy. Már közelebb volt a 90-hez, mint a 80-hoz. A természet alapján meghalt. Hogy hívtak-e orvost, azt nem tudom. Mint ilyenkor szokás, felravatalozták a „tisztá” szobában. A koporsó nyitva állt. Ilyenkor a rokonság, az ismerős népség úgynevezett virrasztást rendezett. Tekintettel a hölgy korára, nem voltak siratóasszonyok.

Mit tehetett az összegyűlt népség? Hát a másik helyiségben verte a blattot, azaz kártyázott, uzsonnázás, halk beszélgetés, pálinkázás közben. Az ajtót, melyet ilyenkor nem csuktak be, eltakarták egy pokróccal. Mondanom sem kell, hogy a kártyaparti néha zajos volt. Senkinek sem jutott eszébe, hogy talán a halottat ez zavarja.

A nagy lármában, beszélgetésben senki sem hallotta, hogy az idős asszony, magához térve bódulatából, kimászik a koporsóból, és kimén megnézni, mit is csinálnak azok a lármások odakinn. A vitázás közepette még csak fel sem fedezték, mire odatotyogott a játékosokhoz, és rászólt az egyikre: „Mit csinálsz, te marha?! Ne dobd el a tizedet, mert elveszted a partit!” Azzal kivette kezéből a kártyát, hogy majd ő megmutatja, hogyan kell játszani. A hatás nem maradt el. Az egész tisztelt gyászoló banda visítva, ordítva szaladt ki a jó hideg udvarra. „Megbolondultatok?! Mit kajabáltok? Miért szaladtok ki a hidegbe? Na, ott van, ni, most önthetek magamnak.” És azt is tette. Egy jókora pohár pálinkát öntött, mert minek a kicsi, ha nagy is van, és azt ráadásnak nem is kell gyakran tölteni.

A társaság lassan magához tért, és visszazálingózott a meleg konyhába. Ha már úgylátottak, hát tovább szórakoztak, nehogy kárba vesszen a sok finom falat. A néni még tíz évig élt.

Brittich Erzsébet

...MERT ÉLNI KELL!

A tölgyes őrzi még az Óbester lába nyomát, mintha csak most szállt volna le a nyeregből, hogy amíg a lova békésen legelész a tisztáson, ő addig lőjön valamit vacsorára.

Ez hát a birtok... a Körösköz mocsárvilága. Óserdő, szikességek tarkítva, a Fekete-Köröstől a Szartosig és a Tőzig. Sok kis erecske hálója szövi be, s itt kanyarognak a Leveles meánderei. A Leveles... csak itt-ott csillan elő a víz a millió levél közül, miközben fehér tavirózsák és sárga tündérrózsák százait ringatja. A réten ősgyep, ezernyi virággal... majd tocsogók, bozótok, vadcsapások... madárdal, a méhek zümmögése, az erdő neszei. Zord vadon és csodás tündérvilág varázslatos keveréke. Ezt kapta a rettenthetetlen ezredes a Napóleonnal vívott csaták után a bárói címer

mellé... akkora területet, amekkorát egy nap alatt körbelovagolt – a legenda szerint.

Most 1882-t írunk. Most irtják az erdőt... mert kell a pénz! ... És már érkeznek a telepesek hat vármegyéből, százfelől... magyarok, németek, szlovákok... egyedül, párban, öt-hat gyerekkel, kicsikkel, nagyokkal... legtöbb szegény ember... mind hozza a kis motyóját-kincsét, ki lovas kocsin, ki ökrösszekéren, ki meg csak úgy, gyalogosan. Mint annak idején az amerikai telepesek... De ezek nem szaladnak, nem versenyeznek. Csendben, rendben, sorban jönnek. Nekik fizetniük kell. Minden talpalatnyi földért meg kell dolgozniuk, s ki kell fizetniük.

Ott, az erdészház környékén, a Vadász és Apáti közötti úton, ott van a birtok legmagasabb része.

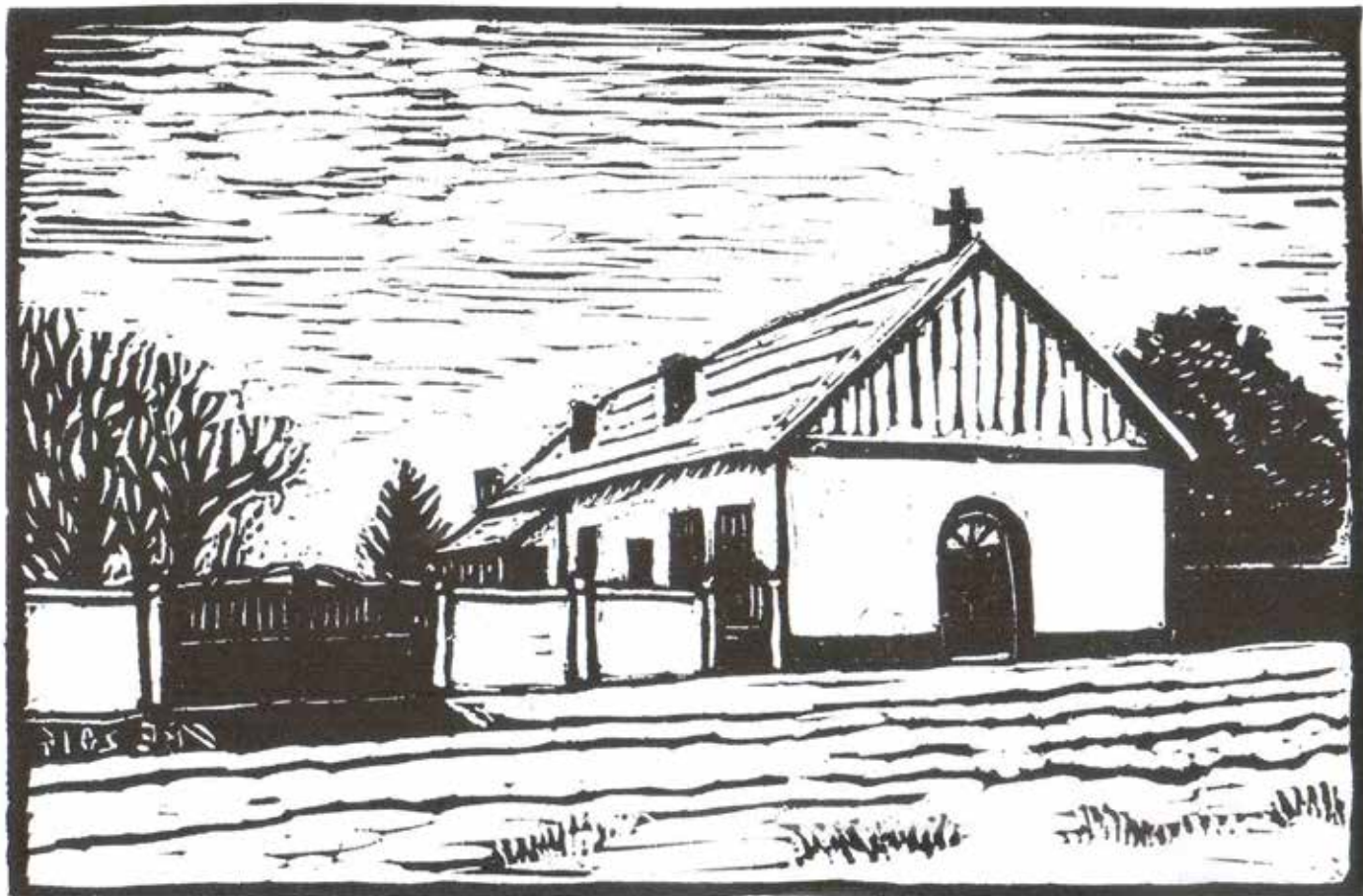
Ott még sohasem volt árvíz... Oda kell építeni a falut! Az út mentén lesz a Nagy utca, s aztán balra-jobbra Malom utca, Szélső utca meg Harmadik utca... az Apakerétől egészen az agyagosig, ahol vályogot lehet vetni... félúton lesz a központ, ott lesz helyük a templomoknak és az iskoláknak... azokért a parcellákért nem kell fizetni. Mert hit kell, nagy-nagy hit, mely nélkül nem lehet falut építeni. Papok kellenek és tanítók. Mindenki tudjon írni-olvasni, s a nagyon tehetséges tovább tanuljon... és akinek nincs pénze, hát inasnak adja fiát, mert kell száz mesterember: kőműves, ács, patkoló kovács, lakatos, molnár, pék, hentes, kocsmáros, boltos, asztalos, bognár, szerszámkészítő, szíjgyártó, kosárkötő, szabó, varrónő, kalapos, muzsikus... s ki tudja még...

Előbb kutakat kell ásni, mert nincs ivóvíz... majd aztán a házak... de most jó lesz egy ideig a földbe vajt kunyhó is... a jószágnak is kell kerítés, ól... és árkolni kell az utcán, mire jön az esős idő... s le kell takarítani a telket, gondozni a kertet, hiszen enni kell!

De lesz majd itt vasút is... Gyulára!... vagy tán Kisjenő felé lenne jobb?... majd meglátjuk. De addig is: falu épül itt... s lesz tán összetartás, együtt küzdés... erős közösség lesz, mit századok múltán is átleng majd a Simonyi szellem, hogy nincs vesztett csata!... mert élni kell!

Simonyi József sírboltja a Kerepesi úti temetőben

Brittich Erzsébet: A simonyifalvi evangélikus templom (linómetszet)

Sarusi Mihály

SZALBEK-IRATOS* **2009–2013**

2009-ben írja a Jelön: 2008 őszén indította el a (Nyolcház-gyöpi) „fészekrakó” vállalkozást a polgármesteri hivatal. A 35 évnél fiatalabb helybeliek családalapítását és letelepedését próbálta bátorítani az önkormányzat, és az első felhívásra több mint 30 kérvényt nyújtottak be az egyenként 500 négyzetméteres házhelyekre. Aki kevesli a területet, még vásárolhat mellé, s a fennmaradó 15-20 házhelyre is jelentkezhetnek azok, akik lemaradnak a kedvezményezettek listájáról. Jó öthektáros területet jelöltek ki az „új negyednek”, de a területrendezési terv, az útépités, a villany- és vízbevezetés terve a vártnál jóval lassabban készül. Közművesítés nélkül nem akarják átadni a telkeket, ezeket pedig európai uniós beruházás keretében képzelik megvalósítani. A polgármester szerint (írja a *Jelön*) az utóbbi négy évtizedben öt-hat új háznál több nem épült Kisiratoson, és a „fészekrakástól” a társadalmi-gazdasági élet vérfriessítését reméli a község vezetősége.

2014-ben még gaz borítja a remélt új családi fészkek helyét.

Május 15.: Almási Béla halála, temetése rá három napra a tájház udvarán.

A nagyfalusi nádtető parasztházból tájház lett, a telek közepén, az udvart lezárva húzta föl Almási a nádtető családi házat, amely (kis)nemesi udvarháznak is megtenné. A porta udvarán lelt végső nyughelyet a falu már életében híressé vált körorvosa. Ez volt a végakarata; hogy ne a helybéli sírkertben, itt hantolják el.

A faluban a nép morog: itt ez nem szokás, csak a havasi románoknál, náluk ma is ott temetik el az embereket, ahol éppen kedvük szottyan, mert távol a falu, a községi temető... Ám itt: nem. S Béla hagyománytiszteelő ember volt. Sőt! A polgármester nyakára is járnak, miért nem a temetőben...

Almási felesége, Olga asszony köti az ebet a károhoz: Bélának ez volt az utolsó kívánsága, neki azt teljesítenie kell.

A fél falu és a megye hangadó magyarjainak a java részt vett Almási Béla temetésén.

Almási Béla sírját 61 bontott téglából Tasi József (Tajó) temesvári születésű, a Néra-völgyében, Krassó-Szörény vármegyében, az Oravica melletti kis román faluban, Szakaláron élő szobrászművész, az iratosi művéstábor tagja alkotta, avatása a következő évben volt. Háttérként téglából kirakott „üresen maradt szék” árválkodik. Almási Béla bronz mellszobra az aradi Pakurár Mihály, szintén rendszeres művéstábori vendég műve. Mindkettő a Múzeum (az Almási-porta) udvarán áll.

Nagyboldogasszony napján (az Iskola utca elején) fölavatták a Világosi fegyverletétel emlékművét, amelyet a Szent György Lovagrend békéscsabai csoportja állíttatott. Az emlékmű alkotója dr. Füredi Gábor képzőművész. A szeptember 13-i búcsún avatják Godó Mihály (1913–1996) szobrát a templomkertben, alkotója Kocsis Rudolf aradi művész. Az iskola október 23-án fölvette Godó Mihály atya nevét. Az avatóünnepségen leplezték a jézustársasági szerzetes domborművét, Kocsis Rudolf aradi szobrászművész alkotását.

2010. július 16–18.: Anna-napi faluünnep. A legfőbb tanulság: Kisiratos visszamagyarosodik.

„Dorobánc”? A Regátban van belőle vagy hat. Visszakérik, legalábbis a románoknak, azt a nevet, ahogy a környékbeli oláhok hívták korábban – a magukéra fordítva a nevünket – a falut. IRATOSU(L) MIC! Rakják össze az iratokat, küldik Bukarestba.

Eddig nem voltak hivatalos utcanévek, most lesznek: a régi hagyományos népi utcanéveket tesszik hivatalossá!

A festőtábor is magyarosodik: eddig gyakorlatilag a román volt a hivatalos nyelve a tábornak, most egyenrangúvá akarják tenni a magyart. A szervező román képzőművésznő megsértődik, amikor a X. tábor kiadványának szövegét a ro-

mán és az angol mellett magyarul is kéri... Ez is Románia, nem? – kérde a művésznő. De a falu magyar, nemde? Mi több, itten magyar kinyeret öszünk – a magunkét; tik is. És erre ő kivonul. S üzen a régi táborosoknak, nem lesz, ha meg lesz tábor, ne gyűjjenek, Kolozsvárt meg följelenti őket: Dorobáncon nacionalizmus ütötte föl a fejét... (2013-ban már nincs festőtábor: az országos Máltai szervezet nem vállalja, önerőből meg hogy lehetne.) (Az ú keze vóna a dologba?)

A helybéli néptáncsoport legényeinek kalapján – most először – háromszínű, magyar nemzeti színű szalagok lógnak, lengesse őket a nagyromán szél – bele a Nagy Magyar Alföld huzatjába.

Fölírat csak magyarul a színpad fölött: KISIRATOSI FALUNAPOK 2010. július 23. (2013: megint két nyelven, vendégeinkén is.) (Kötelező volt?) (Nem, magunkul töttük ki.)

A polgármester csak magyarul mondja el megnyitó beszédét, nem fordítja – mint tette eddig, kényszerből – románra is. A pécskaiak szélsőromán országgyűlési képviselőjét – Hossu a neve – csak magyarul üdvözl: Isten hozta, érezze jól magát minálunk!

A kaposvári színtársulat operetténekeinek jó félórás műsorát a SZÉP VAGY, GYÖNYÖRŰ VAGY, MAGYARORSZÁG, valamint a SZÉP VÁROS KOLOZSVÁR..., AHOL MINDEN PIROS-FEHÉR-ZÖLDBEN ÁLL! zárja.

Hogy meglegyen az ellenhatás, kifejtődjék-kifejlődjék az ellenállás is a bennszülött többséggel szemben. Az egyik beházasodott román asszony hosszú évek során sem volt hajlandó megtanulni magyarul, csakis románul szólal meg, más hasonló helyzetű román asszonyokat is igyekszik megnyerni, maga mellé állítani. Fenyeget az iskola elrománosítása: ha valaki román osztályt akar, egy szál maga megkapja; eddig megúsztuk. Mert akkor a magyar gyermekek egy részét is odaadják. Az önkormányzat tárgyalási nyelve a magyar, mert valamennyi tanácsos magyar. Ám ha az egyik román pártot képviselő helybéli átadja a helyét egy román jelöltnek, és az is megkapja a bejutáshoz szükséges (140?) szavazatot, az egy szem román képviselő miatt kénytelenek lennének románra fordítani az ülések nyelvét... (2013-ban lemond a nem RMDSZ-es képviselő, a helyére lépő magyar származású, ám román párti, magát /politikailag?/ románnak valló tanácsos... a várakozással ellentétben nem töri meg az eddigi szokást, továbbra is a falu nyelvén folyik a tárgyalás a testületi üléseken.)

Éjfélkor a falunap mulatozó ifjúsága megszakítja a hejehuját, fölcsendül Kölcsény fohásza és a székelyek himnusza.

A sokadalomban, keresztbe-kasul, meg a széleken kommandós kinézetű csendőrök cirkálnak.

Három magyarországi mezőgazdasági vállalkozó érdeklődik a faluban földterületek használatában történő megmunkálása iránt. A kunágotai vállalkozó a földtulajdonosoknak hektáronként 800 kiló szemes gabonát ígér hazaszállítva vagy annak az ellenértékét, továbbá kifizeti a földadókat is. Az ajánlat nyomán a helybeli Agrodor Mezőgazdasági Társulás mintegy 30 tagja, majd 70 hektár földdel átiratkozott hozzá.

Az aradi lap világhálós honlapja 2011 pünkösdhava utolsó napján ad hírt bizonyos feszültségről Kisiratosi elégedetlenség nyomában címmel. A lényeg annak a pletykának a cáfolata, hogy a faluban külföldieknek adtak el földet. Más ellenben valóban történt. Egy dombegyházi vállalat bérben művel 60-65 hektárt. A helybeli vállalkozó kedvre példa a malom, amit a tulajdonos éveken keresztül árult, mégsem vásárolta meg kisiratosi. Végül tenkei befektető vette meg és működteti. A helyi gazdakör vagy néhány tehetős gazda összefogva megvásárolhatta volna, mégsem tették. Ha viszont Kisiratoson nem a helybeli tőke fektet be, azt nem nézik jó szemmel – mondja a polgármester a Jelönből. Arra a kérdésre, igaz-e a híresztelés, miszerint az új malomtulajdonos az alkalmazottaknak megtiltja, hogy munka közben egymás között magyarul beszéljenek, a polgármester kijelentette: nincs tudomása ilyen esetről. Szerinte az új malomtulajdonos megpróbál beilleszkedni a közösségbe, kenyeret ad díjmentesen a gyermekotthonoknak, támogatja a helybeli közművelődési rendezvényeket.

Hogy az aradi lap honlapján jöjjenek rögtön a hozzászólások.

– Aki nem kisiratosi, nincsenek ott élő családtagjai, az külföldi, ugyebár!

– A kisiratosi olvasók elégedetlenek, mert sok helybeli magán földterületet külföldiek vásároltak meg.

1. A dolog nagyon világos: MAGÁNTULAJDONT a gazdája annak ad el, akinek akarja.

2. Most érnek meg a gyümölcsei annak a felelőtlen politikának, melyet a forradalom után folytattak a kormányok. Hogy az egyszerű embernek NEM ÉRI MEG, hogy megdolgozza a földet. És eladja!

3. A kérdés azonban az, hogy miért éri meg a külföldieknek?

– A malomtulajdonos nem tűri a magyar szót, mert én ott dolgozom, és tilos magyarul beszélni, a földek eladása külföldinek hülyeség, mert miért ne mi dolgozzuk meg a mi földjeinket.

– Miért éri meg a külföldinek? Mert ők értékelik a földet, nem mint a falusi paraszt, én is azért vettem meg pár hektárt, mert idegesítő, hogy egyesek lusták művelni a földet.

– Inkább arra kéne odafigyelni, hogy a házakat kinek adjuk el.

– A Toldáson legalább 10 család bocskoros, van, akiknek már templom, iskola meg a f...om kéne nekik. Hát hova jutunk, pár év múlva el leszünk korcsosodva! Figyelem, kisiratosiak!!! Ha egy mód van rá, ne adjátok az ingatlanokat románoknak, menjenek máshová. Az a jöttment bocskoros malomtulajdonost jól meg kell nyújtani, hogy a menkő se vágjon bele jobban és csináljon törvényt ott, ahonnan jött!!!!

– Na figyelj ide „kopasz”. 32 ha jó minőségű szántóföldet adok igaz 8 parcellába, hogy idegeskedj te vele továbbra, mert én már nem teszem. Nem telik ki a 827 lej nyugdíjamból, amit 37 év munka után kapok, hogy bemunkáljam a saját gépeimmel. UI: nem Iratoson.

Egyre kevésbé érzik magukat a maguk urainak a kisiratosiak. Idegön (nem falubeli, külföldi, illetve máshonnan való) kezében 2011-ben:

– Kútason Muszka többektől földet bérel (Dimitrie Muscă a Kürtösi Mezőgazdasági Kombinát /CAI/ vezetője, volt téesz-elnök),

– lévési gazda vagy 60 hektárt bérel,

– a Malom tenkei (lakos, valójában oltyán) kezében (a tulajdonos nem engedi, hogy a dolgozók magyarul beszéljenek?),

– az Üvegház aradi román vállalkozóé,

– a Fürdőt el szeretnék adni (az eddigi külhoni – magyarországi – ajánlkozók rendre elálltak a tőkeigényes beruházástól),

– a Máltai betegothont úgy veszi a romániai Máltai segélyszervezet, hogy az az övé, s nem Almási Bélának és a helyieknek köszönhető a léte,

– ...(?)

2012 elején a polgármester sorolja a *Jelönben*, hogy s mint. Az elmúlt év legnagyobb beruházása az új lakónegyednek a kiépítése volt, melynek során úthálózat, villany-, vízvezeték kiépítésével adják át a telkeket az új tulajdonosoknak. A kimért 64 házhely közül év végéig 27 gazdára is talált. Sajna a telket vásárlók harmada nem magyar. Akik viszont ingyen kapják, azok helybeli

fiatalok. A beruházás összértéke 500 ezer lej, ami tartalmazza a vezetékes víz, az utcakövezés és a villanyhálózat kiépítésének a költségeit, nagy részét a megyei tanács biztosította.

Ahogy lenni szokott minden valamirevaló cikk után, nyomban nagy adok-kapok a lap világhálós oldalán – szorul a polgármester.

Hozzászolt: EGYENLORE MAGYAR / Hétfő, 2012. január 09., 10.38 – EZEKKEL AZ ÚJ HAZHELY KIARUSITASSAL ALMASI UR AZT ERI EL HOGY LASSAN DE BIZTOSAN ELROMANOSITJA A MEG ARANYLAG EGYETLEN MEGMARADT MAGYAR FALUT AZ A 17 KISIRATOSI FIATAL AKINEK HAZHELYET VETTEK A SZULEI INKABB MEGVETTEK VOLNA EGY-EGY ROMOS URES HAZAT [RENGETEG VAN BELOLE].S NEM KELLENE ELROMANOSITANI A FALUT. 40 EV MULVA A ROMANSAG ARANYA LEGALABB 50 SZAZALEKOS LESZ... KAR NAGY KAR EZERT A MEG MAGYAR FALUERT

Az új önkormányzati választáson a legtöbb szavazatot Andó Antal kapta, második Halai János, harmadik Andó László, őket követi Lőrincz Lajos László, Tóth Hajnalka, Almási Bálint, Németh Tibor, László Terézia, Miklós Tibor, Varga Roland István, Kecskés Dani Zsolt, Capan A. István. Almási Vince a szavatok 85 %-ával nyerte a polgármester-választást. A szomszédos Nagyiratosnak újra magyar a polgármestere, Papp Attila.

– A 11 képviselőből 10 a mienk (RMDSZ), egy pedig az a bizonyos román párti (USL: Szociál-Liberális Szövetség), akit különben úgy hívnak, hogy Miclos Gabriel. Édesapjával, Miklós Istvánnal I–VII. osztályban osztálytárs voltam – közli a krónikással az újraválasztott polgármester.

A kiszivárgott hírek szerint az év végi népszámláláson 170-en vallották magukat románnak. A faluban csak egy-két román család él, így a cigányság körében nőhetett a magát románnak vallók száma. Mire a *Jelön* írja: községünkben 141-en vallották magukat románnak. A magyarság fogyásáról szóló cikkhez fűzött megjegyzések egyike a honlapon: „Romania a romanoke! Dorobanti Romania romanOKE” (Mitru). Erre válasz: „Én kisiratosi vagyok és szerintem lenne egypár román család mely eltakarodhatna innen.” (Attila). Majd kiderül, a faluban 1474-en vallották magukat magyarnak – Nagyiratoson még 1085-en vagyunk.

Varga Roland kertészmérnök szervezte az első kisiratosi fogathajtó versenyt. A községben és környékén a lovak száma megközelíti a 100-at, minden ötödik alkalmas fogathajtásra is. Egy év múlva a futballpálya adott helyet a II. Kisiratosi Fogatversenynek. A tavalyi 8 helyett 19 fogat indult – több, mint a román országos bajnokságon. A kisiratosiak saját lovas sportkört szeretnének, de a 18-20 lovat egyelőre igáslóként használják.

– Följelöntöttek bennünket, amiért a rendőrség nevét magyarul is kiírták. Kitelefonált a parancsnok az őrsre a rendőrünknek, vögye lő! Rőndőrünk mén a polgármestörhön, mit tögyön? Ragaszd lő! – kapta az útmutatást.

Telefonált a falu első embere, hívják be, szívesen elmagyarázza nekik, miért van kint magyarul is a rendőrség neve. A törvény szerint 10 százalék fölött a kisebbség nyelvén is ki lehet írni az állami és önkormányzati szervezetek nevét! Kinyomtatta a törvényt, amely engedi a kétnyelvűséget; megmutatja annak, aki nem hiszi! Nem válaszoltak neki, de:

– Egyszer csak gyün a rőndőr, hogy rőndbe, lővötte a ragasztást (a Rőndőrségről).

2013-ban fölújították az óvodát. Beindították a napközis ellátást ebéddel, déli alvással. Idén 39 gyermek jár óvodába, két csoporttal délelőtt, egy csoporttal délután foglalkoznak. A napközisek ebédjét a Máltai Házban főzik.

A Jelön (Mikulás táján) ír a kisiratosi postai helyzet remélhető rendeződéséről.

Amióta e falu létezik, mindig volt postakirendeltsége, egészen a közelmúltig – kezdi a polgármester. Ősszel a két postai alkalmazott hölgy fölmondott, mert nem óhajtottak ketten egy fizetésért tovább dolgozni. Az egyetlen kézbesítői állásra volt jelentkező, ám ő egy nap után fölmondott, mert megijedt a föladataktól. Újfont meghirdették az állást, egy fiatalembert sikerült rábeszélni, hogy segítséggel vállalja.

A 800 lejes fizetéséért kézbesítenie kell az 1700 lakosú település villany- és telefonszámláit, meg a leveleket. Miután a nyugdíjak kézbesítése is akadózott Kisiratoson, a helybeli idősek jelentős része már banki átutalással igényli a nyugdíját, ezért a postás komoly bevételtől esik el. A kisiratosi postai szolgáltatás talán legnagyobb gondja, hogy Petre Roman kormánya idején a helybeli község-háza épületéből kormányhatározattal a Román Postának adományozott egy részt, amit telekkönyveztek is a nagyvállalat nevére. Ott kellene működnie a hivatalnak, legutóbb azonban olyan feltételek között hirdették meg az állást, hogy a postai kirendeltségnek a postás házában kellene működnie. A polgármester kezdeményezni fogja a Román Posta kisiratosi kirendeltségének a postaépületbe történő költözését. Ha erre nem hajlandók, a polgármesteri hivatal pörbe fogja a Román (királyi) Postát, mivel azért kapta az épületrészt, hogy ott működjön a hivatal. Az új postás nem óhajtotta a munkahelyét hazatelepíteni, decembertől a postai kirendeltség a polgármesteri hivatal által adott másik helyiségben működik, miközben a kormányhatározattal megkapott iroda ajtaját lakat őrzi.

Az elmúlt időszakban úgy működött a szolgáltatás, hogy havonta egyszer a helyszínre érkezett négy személy az összes levéllel és számlával, amelyeket egy asztalra öntöttek, mindenki keresse a magáét. Az asztalnál nagy kavarodás támadt, az emberek órákon át keresték leveleiket és számláikat. A legtöbben viszont nem tudták, hogy a hivatalba kell menni a küldeményekért, ezért a kézbesítetlen leveleket, számlákat visszavitték. Mivel a számlák hónapok óta nem jutottak el a címzettekhez, néhány kisiratosinak már letiltották a telefonját, de a villanygyártól is felszólítást kaptak a villanyszámlák kiegyenlítésére. Ellenkező esetben lekapcsolják az áramszolgáltatást.

Ejrópa, dák módra (a magyar határnál).

**A 2005-ben Aradon megjelent SZALBEK-IRATOS (1944-2003) című kisiratosi krónika – falurajz fejezet – folytatása.*

Puskel Péter

VÖRÖS KAKAS A VÁROS FELETT

Az aradi tűzesetek krónikája ez idáig igencsak elkerülte a helytörténeti kutatók figyelmét. A korabeli újságok viszont ugyancsak részletesen beszámoltak róluk, hiszen amióta az írott sajtó az információszerezés egyik fontos forrása, a szenzáció mindig vonzotta az olvasót.

Még akkor is, ha tudta, hogy az ilyen jellegű tudósítások, beszámolók mögött mélységes emberi tragédiák húzódnak.

A régi Rácvárosban gyakoriak voltak a tűzesetek. Ezért a neológ zsinagóga építésénél a hitközség épületére egy kis tornyot emeltek, amelyben őrszem strázsált, és vészharang szólaltatott meg, ha valahol a közelben felcsaptak a lángok. Szokatlán, de szükséges megoldás volt. Fura azért, mert híre ment, hogy az aradi zsidó templomban harangoznak. (A reformátor aradi főrabbi, Chorin Áron bevezette a zsinagógába az orgonát. Ez roppant merész újdonságnak számított azokban az időkben.)

Akkoriban a hitközség épülete a toronnyal a legmagasabb építmény volt az óvárosban. (A szerb templom tornyáét leszámítva).

Még korábban, a Rákóczi felkelés idején Károlyi Sándor kurucái támadták a várost és a régi várat. Ez utóbbit nem tudták bevenni, de az ún. „német várost”, azaz a mai főutca felső szakaszát elfoglalták. Sajnos a városi levéltár is áldozata lett az ostromnak, és így számos értékes, a középkor és a török megszállás idejére vonatkozó dokumentum a lángok martaléka lett.)

Vörös Pál polgármester jelentéséből tudjuk, hogy csupán 1874-ben (a városi színház felépülésének évében) 18(!) tűzeset volt Aradon.

Az immár a város egész lakosságát érintő nagy dráma azonban egy éjszaka leforgása alatt történt, 1883 februárjában az alig kilenc éve működő új színházban. A lángok feltehetően a színpadon csaptak fel, és mivel akkoriban mifelénk még nem alkalmazták a vasfüggönyt, a tűz villámgyorsan áterjedt az épület többi belső részére, és az egyik legnagyobb nézőtérrel rendelkező vidéki színház – mintegy 1200 férőhely! – pár óra alatt belül szinte teljesen megsemmisült. A gázlámpák, olajmécsesek, gyertyák használata miatt akkoriban igen gyakoriak voltak a színházi tűzesetek. A civil tűzoltók kezdetleges eszközeikkel hiába kínlódtak,

1883-ban teljesen kiégett a színház belseje

ráadásul a hirtelen összetorlódott tömeg miatt se tudtak eredményesen közbeavatkozni. Annyit azonban sikerült elérniük, hogy a lángok nem terjedtek át a közeli házakra.

Salacz Gyula polgármester szinte belerokkant a várost ért tragédiába.

Az anyagi kár óriási volt, hiszen a város akkorra éppen csak hogy „kinyögte” valahogy a Királyi Főgimnázium, a Városháza és a színház építési költségeit, hiszen konstrukciójuk szinte egyidejűleg történt. Egy évvel korábban éppen Temesváron égett le a városi színház. És nem ez volt az egyetlen és utolsó dráma Thália aradi templomában.

Ezután Halmai Andor helyi építész tervei alapján újraépítették az annak idején gazdasági megfontolásokból két bérház közé beékelte, kívülről kevésbé tetszetős, ám belsejében tágas és díszes színházat. A nézőteret viszont már jóval gazdaságosabb elgondolások szerint képezték ki. Ugyanis az előző, egy Arad nagyságrendű városhoz mérve, erősen túlméretezettnek tűnt.

Az új színházbelső ebben a formában is elegáns lett. A mennyezeti festményeket Lotz Károly vázlatrajza alapján Gyöngyössy Rezső helyi festőművész készítette el. 1890-ben, a Vértanú-szobor felavatása alkalmából rendezett ünnepségsorozat díszvendégeinek páholyában helyet foglaló Munkácsy Mihálynak is tetszett a mennyezeti boltozat díszítése, és ennek hangot is adott. (A színházi tüzekről egyébként részletesen írt a Piroska házaspár, 2012-ben megjelent remek színháztörténeti könyvében!)

De a színházon kívül egyéb tragédiák is vártak Aradra.

A gyárakban is éppen az említett világítási okokból szökött magasba elég gyakran a „vörös kakas”. A Neuman testvérek szeszgyára kétszer is hatalmas tűzkárt szenvedett: 1867-ben, a gyár szárítójában kipattant tűz miatt az épület porig égett.

Újraépítették, de 1882-ben ismét tűzvész áldozata lett a nagyüzem. A babonás tanácsadók óva intették a fivéreket újabb kísérletől. Ám a Neumanokat nem olyan fából faragták, hogy ily könnyen feladják terveiket. Két éven át hatalmas építőtelep alakult ki a tragédia színhelyén. A tulajdonosok tetemes anyagi áldozattal építették újjá a gyárat másodízben is. Ferenc József ezt a rendkívüli áldozatvállalást és kitartást is honorálta, amikor 1884-ben ellátogatott a gyárba, és „végvári” nemesi előnévvel ruházta fel a Neuman fivéreket.

A következő tűzvész az első világháború idején történt. Ekkor is hajnalban pattant ki, és valós okaira nem is derült pontosan fény.

1916. május 5-én tűz ütött ki a mai Poliklinika helyén álló Széchenyi gőzmalomban. A mezőgazdasági nagyüzem 1863-ban épült, és az akkori földművelődési szakminiszterről, Széchenyi Pálról kapta a nevét, de a századelőn már Neuman Alfréd és Károly tulajdonában állt.

A Széchenyi gőzmalom

A tűzoltók minden igyekezete ellenére az ötszintes hatalmas ipari létesítmény, amelynek hátsó épületrészeit raktárként használták, teljesen megsemmisült. Az anyagi kár szinte felmérhetetlen volt, hiszen tekintetbe kellett venni azt is, hogy háborús idők lévén itt őrizték a vidék gabonakészletének tetemes részét, amely azokban az években aranyat ért.

És a baj nem járt egyedül. Nem sokkal később a gáji Benoid gyár is a „vörös kakas” martaléka lett: Ez a gyár már nem működött, de csarnokaiban, raktáraiban szintén gabonát tároltak.

A bérpalotákat se kerülte el a tűzvész. 1922. szeptember 14-én este kigyulladt a megyeháza szomszédságában lévő kisebbik Neuman-palota.

Szerencsére a tűzoltók az egykori Tabajdi (1918. dec. 1.) utcára néző épületfrontot megmentették. Leégett viszont a saroképület díszes tornya, és a főutcára néző homlokzati rész minden lakása károsodott.

Az újjáépítés során az eklektikus stílusú bérház sérültebb részét a Kárpátokon túli épületek stílusában hozták helyre. A földszinti üzletsor felé ívelt árkádsort képeztek ki. Nem sokáig maradt meg az épület új arculata, mert az 1950-es években, amikor a belvárosi üzletek többségének portálját és kirakatát szovjet modell alapján „négy-szögesítették”, a szép boltíveket is befalazták.

Az utolsó nagy tűzvész ismét a városi színházat sújtotta. Az 1950-es évek derekán ugyanis jelentős átépítési munkálatok kezdődtek az épületben. Korszerűsítették.

Közvetlenül a műszaki átadás előtt, 1957-ben, egy délelőtt ismét leégett a színház belseje.

Kezdhettek mindent előlről!

A kor szellemének megfelelően szabotázst sejtettek az újabb katasztrófa mögött.

Ha jól emlékszem, bűnösöket találtak ugyan, de az igazi okra, tudomásom szerint, nem derült fény. Vagy ha igen, ügyesen titkolták. Tény, hogy a román színház, mert akkoriban már csak az működött a városban, a kényszerhelyzetben évekig a Minorita-palota termében kamaradarabokat vitt színre. (Itt lépett fel egyébként az amatőr színjátszást elindító Artex kisipari szövetkezet színjátszó csoportja, majd közel negyedszázadon át a magyar nyelvű színjátszást a diktatúra legsötétebb időszakán átmentő Periszkóp Népszínház a nagyobb lélegzetű produkciókkal.)

Az újabb tűzvész után döntöttek úgy, hogy a színház főbejáratát a Bohus-palota felőli oldalról áthelyezik a főutca vonalába. Ezáltal jóval díszesebbé teszik a főkaput, és jócskán megnövelik az előcsarnokot. Akkoriban alakult ki a színházterem mai arculata. Ugyanakkor a korábbi bérházakból is elköltöztették a lakókat, hiszen a többi helyiségre is szüksége volt a színháznak, amelyben az 1970-es évektől jó ideig helyet kapott a Sârbuti-féle színház- és filmmúzeum is.

A maga nemében egyedi hazai gyűjtemény szétzilálása a korabeli viszonyok ismeretében aligha szorul magyarázatra. Újranyitása a város szellemi örökségének, gazdagságának, rejtett tartalékainak újabb bizonyítéka lenne.

Tavaly leégett a mai Avram Iancu téren, az egykori Domán-ház közelében lévő emeletes épület tetőszerkezete. A házat mindmáig rögtönzött tetőzet védi a beázástól.

JÓ MAGYARNAK LENNI, JÓ EGYÜTT LENNI

Már többször említettem, hogy egy nép kultúrája igen sokrétegű, így nemcsak népi hagyományaink vannak, de a XIX–XX. századtól már polgári hagyományaink is léteznek. Ennek egyik megnyilvánulása a báli szezon.

Chicagóban világraszóló mulatság volt a Magyar Klub gálabálja, amelynek majd' egy évszázados forgatókönyve van. Bár évről évre sok minden változik, a lényeg marad: együtt lenni, örülni egymásnak és gyermekeinknek, azaz a serdülő ifjúságnak. Az idén új helyre került a bál. Az elmúlt tíz év alatt báloztunk Des Plaines-ban, a Chrystal Palase-ban, de azt az épületet lebontották. Aztán elköltöztünk Des Plaines és Niles határára, a Chateau Ritzbe, idén pedig északnyugatabbra, a Concord Banquet terembe. Csodásan kivilágított, ünnepélyessé varázsolt épület fogadta a bálozókat. Az előcsarnokban kellemes magyar citerazene fogadta az érkezőket, ismert, halk, hazai akkordokkal. A citerát a délvidéki Török Dancsó Ádám pengette, aki Kőrösi Csoma Sándor-ösztöndíjas Amerikában.

A bálterem diszkrét fénnel fogadott, a már három éve ismert Perfect Show Banddel. Ízléses díszítések pompáztak mindenhol, bár az elmúlt évekbeli élővirág-díszítést meg sem közelítették. Az asztalokon minden vendég számára egy-egy tájékoztató füzetecske volt sok-sok tudnivalóval, de főleg az első bálozók adataival, valamint a tombolanyeremények jegyzékével és az adományozók nevével.

Özönlöttek az elegáns vendégek. Idén a hölgyeken, a fiatalokon is, főleg sötét színű ruhák pompáztak. Ez még inkább kiemelte az első bálozó hölgyek ruháinak és –természetesen – lelkének fehérségét. Ilyenkor derül ki, hogy nem elég megvásárolni a drága, mutatós ruhát, azt hordani is tudni kell. Régen az ilyesmit tánciskolákban, illemtanórákon oktatták.

Itt, a bál illanó atmoszférájában senki sem gondolt arra, hogy ez a pár óra önfeledt mulatozás mennyi szervező munkába, időbe, energiába ke-

rült. Villámpostán szóródtak szét az első felhívások még az ősz folyamán, meghívták az első bálozókat, gondoskodtak a tomboláról, dolgoztak az adományozók listáján. Az ösztöndíj bizottság is munkálkodott, hisz az idén is osztottak tanulmányi ösztöndíjakat. A Magyar Lélek-díj büszke, de szomorú kitüntetés az idén Krémer Klárka volt, aki átvehette a férjének, Krémer Sándornak, a klub huszonegyedik elnökének post mortem odaítélt díjat sokévi áldozatos munkájának jutalmaként. A bál közönsége egy perces néma csenddel adózott az egykori elnök emlékének.

Köszöntőjében Demeter András, jelenlegi elnök hangsúlyozta, hogy a hagyomány kötelez a továbblépésre: „Múlt nélkül nincs jövő, és minél gazdagabb a múltunk, annál több lehetőségünk adódhat a jövőben.”

Az est díszvendége volt dr. Szemerkenyi Réka, washingtoni nagykövet és dr. Szebényi Ferenc, chicagói főkonzul. A vacsora előtt Skerl Alfonz atya mondta az asztali áldást, majd a Borozda néptáncegyüttes fellépése következett. Az est egyik legmeghatóbb pillanata az volt, amikor az első bálozók táncát követően a szülők táncolhattak gyermekeikkel. A tánc egy kicsit svábosra sikerült, kevésbé hasonlított a hagyományos, bálnyitó keringőkre. Dicséretes, hogy négy ütemre szabott, négyszögletes világunkban a fiatalok vállalkoztak arra, hogy egy keringőt tanuljanak meg és adjanak elő közönség előtt. Érdekes újítás volt, hogy az első bálozó ifjak frakkban jelentek meg, bár nem irigylem a kedves szülőket a többletköltség miatt.

A főműsorral párhuzamosan, az asztaloknál apró családi ünnepek zajlottak: születésnapok, házassági évfordulók.

Hála a lelkes önkénteseknek és a Magyar Klub hagyományainak, felejthetetlen estet töltöttünk együtt mi, chicagói és környékbeli magyarok. Olyan estet, amely a messze távolban is igazolja: jó magyarnak lenni, jó együtt lenni, jó örülni az ifjú nemzedéknek.

Siska-Szabó Zoltán

RÉGI ÉS ÚJ ARAD

Az egykori Királyi Főgimnázium

Ma: Moise Nicoară Főgimnázium

Rudolf Ágnes

EURÓPAI EXPRESSZEL TÖRÖKORSZÁGBA

A Csiky Gergely Főgimnázium 2015 szeptemberében kapcsolódott be egy Erasmus+-projektbe, melynek neve *The European Express: Everybody on board!* (Az Európai Expressz: Mindenki a fedélzeten!). Projektpartnereink: a franciaországi École Condorcet iskola (Meyzieu), a törökországi Dr. Refik Saydam Ortaokulu (Isztambul), a görögországi Dimotiko Scholeio Korinou (Korinou), valamint az észtországi Paikuse Põhikool (Paikuse). A kétéves projekt fő célja a tanulók többszörös intelligenciájának fejlesztése, mely a projekt hipotézise szerint hozzájárul majd a diákok sikerélményének növekedéséhez, valamint segít megelőzni a korai iskolaelhagyást. Ennek érdekében számos tevékenységre kerül majd sor, melyben diákok, tanárok és szülők egyaránt részt vesznek. Az öt ország résztvevői először novemberben találkoztak Franciaországban, ahol iskolánkat Fekete Karolina angoltanár, valamint Tóthpál Renáta közgazdaság szakos tanár képviselte. Ekkor került sor az ütemterv megbeszélésére, valamint az első tevékenységek ismertetésére.

2016. február 29–március 4. között Isztambulban volt a második találkozó, melyen iskolánkat Erdei Emese, Hasas Katalin és Rudolf Ágnes képviselte.

Az odaút nem volt zökkenőmentes, mert Budapestre érkezve tudatták velünk, hogy a sűrű köd miatt a repülőgép nem indult el Isztambulból, így a 13.45-ös járatot törölték, és csak este indul a következő gép. Így hát 11 órát kellett elütnünk a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtérén. Nem volt könnyű... És amikor elérkezett az indulás ideje... bejelentették, hogy a gép késik 45 perccel. Aztán csak felszálltunk. A repülőút elég „rázós” volt, sok volt a turbulencia, de végül szerencsésen földet értünk. Az éjszaka kellős közepén érkezünk meg Isztambulba, fáradtak voltunk, s ha mindez nem lett volna még elég, újabb próba várt ránk: megtalálni a sofőrt, akit értünk küldtek. Hosszas keresgélés, SMS-küldés, telefonálás után végül megtaláltuk a sofőrt, aki elvitt bennünket a szál-

lodába. Az asztalon köszöntő levél fogadott bennünket. Mégiscsak kellemesen zárult a nap.

Másnap reggel találkoztunk a többi csapattal is, majd egyik házigazdánk, Özlem vezetésével elmentünk az iskolába. Itt az igazgató, Ibrahim Çakan fogadott bennünket egy-egy pompás csokor virágot nyújtva át minden csapatnak, majd helyi édességgel, valamint török kávéval és teával kínáltak bennünket. Többek között megtudtuk, hogy az iskolának 1800 körüli a diáklétszáma (kis irigység fogott el), két turnusban zajlik az oktatás, és az órák 7.20-kor kezdődnek. Ezt követően körbevezettek bennünket az iskolában, és néhány osztályterembe is bemehettünk, hogy lássuk, miként zajlik a tanítás. Minden osztályterem interaktív táblával volt felszerelve. (De jó lenne nekünk is kezdetnek legalább egy!)

Az ebédre az iskolában került sor, és érdekesége az volt, hogy náluk akkor rendezték meg a projekt első tevékenységét, vagyis a szülők elkészítették az egyes országok által beküldött recepteket, és a diákok, tanárok, valamint a szülők megkóstolhatták azokat. (Mi a farsang alkalmával rendeztük meg ugyanezt.) Számunkra külön „terülj, terülj, asztalkám” volt mindenféle török specialitással. Ebéd után meghallgattuk az iskola kórusát, majd egy kémiaórára kukkantottunk be,

ahol a tanár bemutatott egy példát arra, miként tanítja úgy a kémiát, hogy az fejlessze a diákok többszörös intelligenciáját: egy éneket írtak az anódról és katódról, és elő is adták nekünk.

A délután folyamán ellátogattunk az Özel Eresin Szakkollégiumba, ahol vendéglátói, élelmiszer-ipari és egészségügyi szakok működnek. A jól felszerelt osztálytermekben a diákoknak lehetőségük van az elméleti ismereteket gyakorlatba ültetni. (A tanulók között egy magyar cserediákkal, illetve egy magyarul beszélő török diákkal találkoztunk. Kellemes meglepetés volt.)

Este szabadprogram volt, így a francia csoporttal elmentünk egy kis esti sétára az Eminönü városrészbe. Csodálatos volt a város estiivilágításban.

Szerdán reggel Emin Çikriçi, Bahçelievler körzet tanfelügyelője fogadott bennünket, akitől megtudtuk, hogy a körzetben kb. 160 iskola működik. (Nem volt nehéz elhinni, hiszen sétánk során majdnem minden utcában láttunk egy iskolát.) Nagyon kedves volt a fogadtatás, és nem maradt el a szokásos édesség, kávé, tea sem. (Tőle tudtuk meg, hogy a törökök szerint, akivel együtt kávézik az ember, arra 40 év múlva is emlékezni fog.)

Csoportkép Emin Çikriçi tanfelügyelővel

Ezt követően egy másik magániskolába látogattunk el, ahol beültünk egy órára, és megfigyelhetjük, milyen interaktív módszereket alkalmaznak a tanárok az oktatásban. Ebben az iskolában is volt valami, ami felkeltette figyelmemet: délben az udvaron legalább 15 iskolabusz várakozott, hogy hazaszállítsa a diákokat.

Szintén a szerdai nap folyamán került sor arra, hogy a különböző országokból érkező csapatok bemutassák a diákoknak városukat, illetve beszámoljanak az első tevékenységről (a nemzetközi ételek elkészítéséről és kóstolásáról). A mi csapatunk egy Power Point-prezentációval és egy kisfilmmel készült (a kisfilm készítője Sipos Szilárd volt), s mindkettőt nagy lelkesedéssel és

érdeklődéssel fogadták a diákok. A bemutatók után megbeszélést tartottunk, melyen a franciák ismertették a következő feladatokat, melyek ránk várnak. Az egyik tevékenység keretében a diákok a különböző országok népi játékaival ismerkedhetnek majd meg. A másik feladat lényege, hogy a pedagógusok törekedjenek minél több olyan módszer alkalmazására, amely hozzájárul a diákok többszörös intelligenciájának fejlődéséhez. A következő, észtországi találkozáson ez utóbbi tevékenységről kell majd beszámolni.

Csütörtökre házigazdáink városlátogatást szerveztek számunkra. Bár az idő nem volt túl kellemes, de ezt ellensúlyozta a gyönyörű látvány, amelyben részesültünk. Először a Kék mecsetbe, majd a Hagia Sophiába látogattunk el. Rövid ebédszünet után az Elsüllyedt Palotának nevezett víztározót látogattuk meg, melynek 336 darab 8 méternél is magasabb korinthuszi oszlopa valószínűleg lenyűgözött bennünket. Bár viszonylag kevés idő maradt rá, de a Topkapi palotába is elmentünk. A terem, az udvar, a park, a kilátás, mind-mind csodálatos volt. (Érdekesség: a *Szu-lejmán* című sorozat első részeit itt forgatták.) Vacsora után elmentünk a Boszporusz-hídhöz, mely Isztambul európai és ázsiai részét köti össze. Hatalmas méretei és az esti fények lenyűgözőek voltak. Fáradtan, de élményekkel tele tértünk vissza szállodai szobánkba.

Pénteken délelőtt sétával és kis vásárlással töltöttük el az időt a repülőgép indulásáig. Utunk hazafelé már nem tartogatott kellemetlen meglepetéseket.

Isztambuli utazásunk csodás élmény volt, hasznos szakmai tapasztalatszerzés, kedves, vendégszerető embereket ismerhettünk meg, és új barátokat szerezhettünk.

Csoportkép a Kék mecsetben

Penke Botond*

AZ ÖREGEDÉS ÉS AZ ALZHEIMER-KÓR (II.)

3. Betegség mechanizmusok, kezelési lehetőségek

A betegségnek számos altípusa van (Lam, 2013), de valamennyire jellemző a kóros fehérjeképződéssel járó idegsejtelhalás (neurodegeneráció). Az Alzheimer-kór (AK) patomechanizmusa sok vonatkozásban átfedésbe hozható a vaszkuláris demenciával (VAD). Az ún. tiszta AK valószínűleg sokkal ritkább, mint gondoljuk, ezért sokan inkább „kevert demenciáról” (mixed dementia) beszélnek, mert az AK és a VAD morfológiai jelei egyaránt felismerhetők sok AK-nak gondolt betegnél. Snowden (2001) vizsgálatai is azt igazolták, hogy az AK tüneteinek kialakulásában a cerebrovaszkuláris történet fontos szerepet játszhat.

Az AK során a sejteket alkotó százezernyi fehérje közül néhány a természetes, natív struktúráját megváltoztatja, és toxikus szerkezetűvé alakul át. Kezdetben egyszerűnek tűnt az AK elleni gyógyszerek tervezése. Az AK-t egységes betegségnek tekintették, és kialakulását főleg a béta-amiloid toxikus hatásával magyarázták. A betegség először azokat az idegsejteket éri el, amelyek ingerület-átvivője az acetilkolin. A megelőzés és gyógyítás lehetősége: pótolni kell a hiányzó acetilkolint.

A klinikai vizsgálatok nem igazolták az amiloid hipotézis minden részletét. A sikertelen gyógyszerkísérleteknek több oka is lehet:

- a betegség heterogén jellege miatt valószínűleg nem lesz olyan „csodagyógyszer”, amely minden AK variánst gyógyít;
- a kései felismerésű neurodegeneratív betegségeknél az elhalt idegsejteket jelenleg gyógyszeresen nem tudjuk pótolni;
- valószínűleg nem volt jó az eredeti gyógyszer-célpont sem: az igazi ellenség a sejteken belül képződik;
- a passzív immunterápia csak akkor lehet eredményes, ha sikerül elegendő mennyiségű neutralizáló antitestet bejuttatni az agyba, illetve a neuronokba;
- az AK állatmodelljei nem voltak megfelelőek.

A kutatások visszatértek a kiindulóponttra. Szent-Györgyi Albert szavaival: „Amit meg akarunk gyógyítani, azt előbb meg kell értenünk... s ha már értjük, akkor gyógyítani is tudjuk a betegséget.” Az alap kutatások olyan irányokat vázoltak fel, amerre érdemes elindulni és esély adódik az AK prevenciójára, kezelésére. Igazán nagy siker jelenleg nem az AK terápiától, hanem a prevenciótól várható. A gyógyszer-célpontok megértéséhez végig kell gondolnunk az egészséges agy működését.

4. Az agy különleges felépítése és szerepe. Idegsejtek, gliasejtek, vér-agy-gát, homeosztázis

Az emberi agy az evolúció során az élővilágban kialakult legbonyolultabb rendszer. Felnőtt korban kb. 100 milliárd neuron és kb. ötször több nem ingerlékeny neuroglia sejt alkotja, amelyek szigorúan megszabott rendszerbe szerveződtek. Tömege ugyan csupán 1300-1500g, energiafogyasztása viszont kiemelkedően magas: az emberi szervezet összenergia szükségletének 20%-át teszi ki.

Az idegsejtek mellett többféle gliasejt van jelen az agyban. A gliasejtek biztosítják az idegsejtek számára a védelmet és az állandó környezetet, lehetővé téve, hogy az idegsejtek újra és újra aktív állapotba kerüljenek, kisüljenek, vezessék az ingerületet.

A vérkeringés a bonyolult agyi kapillárisok rendszerével biztosítja az agy sejtjeinek állandó oxigén- és tápanyag ellátását. Az agyi mikroér hálózat hossza kb. 650 km, felszíne 10-20m². Az agyat egy bonyolult rendszer, az ún. vér-agy-gát (Blood-Brain-Barrier, BBB) választja el a szervezet többi részétől, és védi a nem kívánatos külső hatásoktól. A BBB az agyi hajszálerekhez kapcsolódik, és funkcionális egységként működik. A BBB-nek kulcsszerepe van az agyi homeosztázis fenntartásában (tápanyagellátás, védelem a káros anyagoktól és fizikai gát, valamint kommunikáció a

perifériával). A BBB-n keresztül nincs szabad átjutás az ionok, a hidrophil anyagok, a fehérjék és más biopolimerek, valamint a kórokozók számára. A BBB sok gyógyszer bejutását megnehezíti vagy blokkolja aktív efflux pumpák révén.

A BBB kétirányú szállítórendszerei (több mint 40 fehérje) biztosítják az aminosavak, a glükóz és más létfontosságú anyagok bejutását az agyba.

5. Amíg minden működik és egyensúlyban van...

Vérköreink, „miként a rózsabokrok reszketnek szüntelen, viszik az örök áramot.” A BBB átengedi a tápláló anyagokat és az oxigént, kiszűri a káros anyagokat, eltávolítja az agyban képződött toxikus vegyületeket. A gliasejtek védik és táplálják a neuronokat, szinapszisokat. Az idegsejtek feldolgozzák az ingerületeket, a jelátvitel számos folyamatot indít el a sejtben, minden regulációs folyamat az egyensúlyt szolgálja. A sejtmagban (és a mitokondriumban) folyik a DNS-információ átírása (hírvivő RNS képződése); a riboszómákon folyik a fordítás, vagyis a fehérjék szintézise. A citoplazmában alapvető anyagcsere-folyamatok zajlanak, a mitokondriumok termelik a szinte minden folyamathoz szükséges általános energiatároló adenosin-trifoszfátot (ATP). Ha hibás konformációjú fehérjék képződnek, a sejtben folyamatosan megújulnak az idegsejtek közötti kapcsolatok. A sejt válaszol a környezet előnytelen változásaira, stressz helyzetekre és minden válasz elsődleges feladata a sejtek túlélésének biztosítása.

6. Az AK korai diagnóza

Az AK kialakulása hosszú, évtizedes folyamat. Ha egy AK-beteg már külső jelekből látszik a betegség, akkor a kór kb. a középsúlyos stádiumban van. A betegség hosszú ideje halad előre az agyban, és a teljes gyógyulást nem lehet megcélozni. Ezért fontos a korai diagnózis. Néhány éve a Nemzetközi Alzheimer Társaság egy új diagnosztikus protokollt fogadott el, amely elég nagy biztonsággal teszi lehetővé az AK korai diagnózisát. A protokoll egy komplett ideggyógyászati kivizsgálást foglal magába, így röntgen, MRI vizsgálatokat stb. A korai diagnózis új módszere a spontán beszéd elemzése: a beszéd tempója, a szünetek száma és hossza jelzi a kognitív változásokat.

A közelmúltban több olyan cikk jelent meg, amelyek szerint egy vérmintából a plazma fehérje- és lipid összetétel-változásainak mérésével kimutatható lesz az AK. Sajnos, ezeknek a mód-

szereknek gyakorlati használhatósága erősen korlátozott, mivel az AK nem egységes betegség, és kialakulásának patomechanizmusa sem teljesen tisztázott. Az időskori AK genetikai háttere sincs még minden részletében felderítve. Ezen a területen viszont nagyon gyors a fejlődés.

7. Az AK nem módosítható rizikófaktorai

7.1. Az idegsejtek öregedése

Az idegsejtek maguk is öregszenek, elsősorban a mitokondriális DNS mutációk következtében. Ezeket a mutációkat a sejt nem tudja kijavítani, emiatt csökken az elektrontranszport-rendszer teljesítőképessége, csökken az ATP-termelés. Zavarok támadnak a sejtben belül. A stressz miatt hibás konformációjú fehérjék képződnek. A sejt ennek hatására bekapcsolja a védekező rendszerét, a fehérjék szintézise leáll. Ha megszűnik a stressz, minden újra indul, helyreáll a homeosztázis. Ha viszont a védekezés krónikussá válik, elindulhat a programozott sejtthalál.

A toxinok keletkezése a sejt belsejében sok sejt-szervecskét károsít. Legfontosabbak ezek között a mitokondriumok, amelyek alulműködése az idegsejten belüli szállító folyamatokat is leállítja. Nincs elegendő újonnan szintetizált fehérje az új idegsejt-kapcsolatok képződéséhez, amelyek a tanuláshoz, memóriarögzítéshez szükségesek. Nem képződnek kellő mennyiségben az idegsejt növekedési faktorok, egyre csökken, majd lassan megszűnik az új idegsejtek képződése, a tanulási és memória folyamatokban kulcsfontosságú neurogenesis.

7.2. Genetikai háttér, családi előfordulás

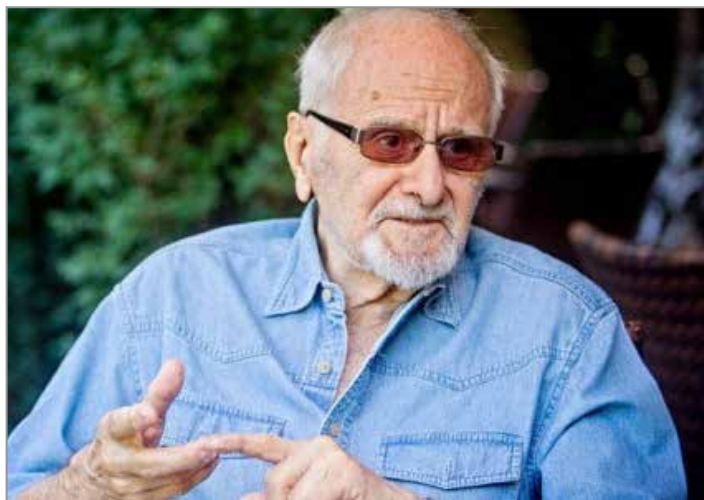
A családi öröklődésű AK ismert genetikai háttere mellett fontos felfedezés volt, hogy a lipid-szállításban szerepet játszó apolipoprotein egyik formája sokszorosára növeli az időskori AK kockázatát. Populációgenetikai vizsgálatok 21 gén lehetséges szerepére utalnak, de ezek a gének csak kombinációban lehetnek hatékonyak. Valószínűleg ma még ismeretlen védő mutációk, illetve szerencsés génkombinációk miatt nem kapja meg mindenki késő öregkorban sem a betegséget.

**Az MTA rendes tagja, emeritus professor*

Gratulálunk **Penke Botond** akadémikusnak, lapunk munkatársának, a nemrég odaítélt **Magyar Érdemrend** középkereszthez.

KILLIK LÁSZLÓ (1927–2016)

Újabb szomorú hírt kaptunk februárban: elhunyt egy közismert, aradi származású, neves sportember, Killik László, a *Szövétnek* hűséges támogatója.

Városunkban végezte középfokú tanulmányait. 1943-ban katolikus gimnáziumi kisdíákként ismertem meg a nálamnál három évvel idősebb iskolatársat, akivel a korkülönbség dacára hamar összebarátkoztunk. Mindketten komolyan sportoltunk, ő asztaliteniszező volt, én pedig teniszező, így lettünk klubtársak Neuman báró ITA-jában.

19 évesen Budapestre került, ahol a Testnevelési Főiskola hallgatója lett, majd 1947-ben, aradi vakációja nyomán vízumnehézségek miatt még több hónapig itt is maradt. Ez volt a mi szerencsénk. Gimnáziumunk tornatermében a kosárlabdapalánkok felszerelésével készen állott már a pálya. 1948 telén ide jött el Killik László, és magyarázta el nekünk, néhány lelkes diáknak, az új sportág alapvető szabályait, és kezdte el az edzéseket. Így született meg az aradi kosárlabda sport!

Aztán visszatért Pestre, ahol 1951-ben lediplomázott. További élete ezzel a sportággal fonódott össze. Tagja lett az FTC első osztályú csapatának, majd nyelvtudásának és felkészültségének köszönhetően 1958–61 között Egyiptomban végzett oktatómunkát.

Sportkarrierje töretlenül ívelt felfelé. Előbb a BSE női együttesével nyert országos bajnokságot, majd 1968-ban a női válogatott edzője lett. Húsz éven át jobbnál jobb eredményeket ért el.

Az 1980-as moszkvai olimpián megszerzett negyedik hely és több Európa-bajnoki értékes helyezés nyomán, teljesen megérdemelten kapta meg kétszer is a legmagasabb fokozatú, állami sportkitüntetést.

A mindig korrekt, európeér, több világnyelvet beszélő sportember élete során számos külföldi ajánlatot kapott, de mindvégig Budapesten maradt. Megkérdeztem: „Tulajdonképpen mi tartotta vissza?” Röviden válaszolt: „A csapatom és a sokezres szurkolótábor szeretete...”

Az eltelt évtizedek folyamán pesti útjaim alkalmával gyakran találkoztunk, aztán 2012-ben, 85 évesen végre Aradon is viszontláttuk egymást.

Tavaly ősszel már súlyos betegen köszönte meg jókívánságaimat 88. születésnapja alkalmával. A tavaszra tervezett viszontlátásra sajnos soha sem fog sor kerülni...

2016. március 11-én, a farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra szeretett édesanyja mellé.

Kedves Lacikám,
örökre emlékezetünkben maradsz.

Piros Dénes

Pálfi Kinga

LÁTOGATÓBAN VERES KÁROLY ARADI OLIMPIKONNÁL

Az olimpia évében járunk. Ilyenkor természetes a kérdés: mit csinálnak napjainkban azok az aradi magyar sportolók, akik valamelyik korábbi olimpián szerepeltek? Végignézve a neveket, amelyeket aradi sportbarátok segítségével összekeressem, rögtön szembetűnt, hogy az aradiak élen jártak a vízi sportokban. Nem meglepő, hiszen a Maros minden időkből kiváló lehetőséget nyújtott az evezésre, kajakozásra vagy kenuzásra. Számos, az ötkarikás játékokon szerepelt sportolónk pályafutása indult a Maros-parti csónakházakból. Közöttük találjuk Veres Károly többszörös román evezősbajnokot is, akit otthonában látogattam meg.

Veres Károly áprilisban tölti be 89. életévét. Idős korára legnagyobb segítsége a felesége, Irénke, akivel szívesen nosztalgiáznak. „Duisburg ’57 – második hely, Koppenhága ’63, Berlin ’52, Prága ’59, Luzern ’62 – második helyezések, Poznan, Prága” – régi fényképalbumokat lapozgatva sorolják a városokat és az évszámokat, és bőven van mit, hiszen Veres Károly bejárta az egész világot. Egészen fiatalon került a fővárosba, Bukarestbe, miután aradi kluboknál, majd a CFR-nél, a Temesvári Vasutas Sportklubnál evezett. Így emlékszik vissza a kezdetekre: „Temesváron voltam a CFR-nél, vékony kis srác, azt mondták, hogy mit kezdjünk ezzel, és addig-addig, hogy ott maradtam két évet. Ott láttam az igazi sportot.”

Veres Károly azonban hamar bebizonyította, hogy nyurga testalkata meglepő erőt rejt. 1950-ben, amikor megalakult a bukaresti katonaegyesület evezős szakosztálya, sorköteleesként ide osztották be szolgálatra. A kemény edzések mindennaposakká váltak. Társaival naponta pályát húztak versenyritmusban a snagovi tavon. 1952-ben már a helsinki olimpiára készült. Közvetlenül előtte egy Berlin melletti versenyen, a grünaui evezőspályán rosszul lett, és a viadal vakbélműtéttel végződött számára, ezért lemaradt az olimpiáról. A sors nem volt kegyesebb hozzá négy év múlva sem, amikor az 1956-os események miatt kellett távol maradnia a melbourne-i olimpiáról. 1960-ban pedig a politika szólt közbe. Diákkorában egy temesvári román–olasz banknál dolgozott, ezért,

bár nevetséges módon, de olasz kapcsolataitól tartottak, így a római olimpiára sem utazhatott el. Megannyi igazságtalanság ellenére mégsem adta fel álmát. 1964-ben kijutott élete első és utolsó olimpiájára Tokióba. Kilencedik lett a kormányos nélküli négyessel. Pedig párosban indult volna, de a hajójukat repülőgépen akarták a japán fővárosba szállítani. Nem sikerült, ezért végül négyesben versenyzett a helyszínen vásárolt csónakkal, így nem meglepő, hogy az elődöntőben hajszállal ugyan, de a román csapat lemaradt a norvég és az osztrák egység mögött. Várva várt olimpiai szereplését így foglalja össze: „Nehéz volt a csónakot betenni, próbálgattuk mi jobbra-balra, tologattuk, nyomogattuk, nem fért be, és elmentünk csónak nélkül. És akkor olyan volt az eredmény is. Épp-hogy egy harmadik helyet szedtünk ki. A mi felállításunkat nem tudtuk használni, mert nem volt ott a csónakunk. Pedig mi azokat normálisan meg tudtuk volna verni.”

Valódi balszerencse-sorozat kísérte végig tehát olimpiai szerepléseit. Háromszor is elmaradt az olimpiai kiküldetéstől, álma mégis valóra vált. Emellett számtalan hazai és nemzetközi versenyen szerepelt, és ott volt az 1962-es első evezős világbajnokságon is a svájci Luzernben. A versenyzést 16 éves sikeres edzői munka követte a katonaklubnál és a román válogatottnál, ami alatt sok tehetséges bajnokot nevelt, akik még ma is sokszor megkeresik egykori edzőjüket, mondja Irénke, Veres Károly felesége: „Még most is hívják telefonon, és érdeklődnek, és néha, amikor erre járnak, beugranak hozzá, meglátogatják, úgyhogy ez nagyon szép dolog. És nagyon nagy tisztelettel beszélnek vele meg egymás között, úgyhogy ez tényleg kimondottan megható dolog.”

Veres Károly 1982-ben tette le végleg a lapátot, amikor hazaköltözött szülővárosába, Aradra. Azóta is szívesen jár vissza a Maros-parti csónakházakba. Azt mondja, saját sikersorozatát tehetségének és erejének köszönheti, a kitartás és a fegyelem pedig nemcsak a vízen érvényes, hanem a mindennapi életben is.

Kövér Péter

A SZOMORÚ SZEMŰ ÉS A GRENADÍRMARS

Azt ajánlom, tessék éhgyomorra olvasni!

A Maros menti nép nemcsak vendégszerető, de jó szakács hírében is áll. Nálunk talán csak az éhség jobb, mert az egy multikulturális béketeremtő. Ha az éhség nagy, még a szerelem is kicsi, mint tudjuk, mert hogy a szívhez az út a hason keresztül vezet (vagy valamivel alatta).

Nos, ha ezek után vendéget hívsz vacsorára, jól gondold meg, mit teszel elé. Tekintettel kell lenned igényeire és korára, betegségeire meg étkezési szokásaira, nemzetiségére és vallására, nevelésére és tűrőképességére, nem utolsó sorban a fogaira. Ha nem eszik halat, nem kínálhatod halászlével. Utána rántott ponty, sült pisztráng, hal a tortán. Se halkompóttal. A húsevővel is csínján kell bánni. Diszkréten megtudakolod előre, húsevő-e? És eszerint állítod össze az étlapot.

Van, ugye, a szigorúan vett növényevő, aki kizárólag növényi eredetű táplálékot vesz magához. Ez a vegetáriánus. Ennek külön kell főzni, nehéz eset. Aztán van a negyed húsevő, aki eszik húsevő (carnivor) növényeket is. Neki már adhatsz kaktuszt. Jobb eset az indirekt, vagy fél húsevő, aki csak növényevő állatok húsát fogyasztja. Meg se próbáld döglött tigris-, farkas- vagy vadmacská-hússal kínálni. Az igazi húsevő, az csak döglött állat húsát eszi. A legnehezebb azokat a kedves vendégeket jóllakítani, akik se növényi, se állati eredetű eledelt nem vesznek a szájukba. Ezek a kannibálok.

Ha a vendég japán, akkor pálcikákkal terítesz, és hagysz valamit a tányéron, ezzel jelezve, hogy jóllaktál. Ha viszont kínai, nem maradhat semmi a tányéron, mert akkor megsérted a szakácsot. Még akkor sem, ha akigyómégrángatózik a tányérodon, vagy élő majom agyát adják desszertnek. A maláj már jobb eset, kaphat nyüvet, lóbogarat, gilisztát. Ha eszkimót hívsz, járj a kedvébe nyers fókamájjal. A hortobágyinak pacallal csiklandozzad az ínyét.

De nemcsak regionálisan különböznek vendéged étkezési szokásai. Szociálisan is! Egy herceget Esterházy-rostélyossal, a kengyelfutóját szalonnával és hagymával kényeztesd. Windsor és Füzespuszta között akkora a különbség, mint egy vörösborban párolt, ananászos, omlós kakasmell ribizlimártással, camembert sajtos kelbimbó pitével, à la Provence garnitúrával, és egy fatányéros között. (Bár, szerintem a walesi herceg is lenyalná a bajuszát egy hortobágyi húsos palacsinta után, úgy rendesen, jércemellfiléből, vöröshagymáson, fekete borssal, fűszerpaprikásan, kiadósan megtejfölözve, serpenyőben felszolgálva, hozzá kovászos uborka.) Megjegyzem, amikor utoljára ettem késsel és villával, mind összekarmoltam a képem.

A kérdés, hogy lehetsz-e éhes japánul, kínaiul, malájul, akár olaszul, görögül, amerikaiul, vagy csak egyszerűen éhes! És ha egyszerűen éhes vagy, mit választasz: egy nagy tál köleskását vagy egy szelet dobostortát?

Mondd meg, mit eszel, hogyan eszel, mikor eszel, és megmondom, ki vagy!

Amit eszünk, azzá leszünk. Ételed az életed. Az vagy, amit megettél. Hát jól gondold meg!

Étkezési szokásaink változnak a korral. Értethetem úgy is, hogy mást kap vacsorára az, aki az ó-, közép-, újkorból jön át, mint az, aki csak a lépcsőházból. De ugyanaz a vendég mást kap, ha locsolkodni jön, és megint mást, ha kolindálni. Ha nagybőjtör jön, nem kap semmit. Mondom, változnak a korral, ezért másképpen terítesz egy nagytatának, mint az unokának. Az unoka nemcsak falánk, de főleg nyalánk, és szereti a barackkompótot. Amikor unoka voltam, én is nagyon szerettem a barackkompótot. (Még mindig nagyon szeretem a barackkompótot.)

Nálunk az volt a módi, hogy kompóthoz, lekvárhoz nem nyúlhattunk addig, amíg volt friss gyümölcs a piacon. A befőzés rituális emléke,

mint családi esemény, ma is bennem él. Kezdődött a gyümölcs kiválasztásával a piacon. Válogatni kellett a sváb asszonyoktól, akik kis kerek kocsin húzták át hajnalban Újaradról a friss gyümölcsöt. Az üvegmosást a magvalás követte. Bele a nagy lábosba, cukrot hozzá, és jöhetett a befőzés a velejáró csábos illatokkal. Nyam-nyam! Betölteni az üvegekbe, egy kis szalicilt rá, celofánnal légmentesen lekötni. Utána ment az egész a dunnák közé, a ruhás kosárba, letakarva egy nagy párnával, hadd dunsztolódjon. Így tanulta anyám az anyjától, aki az anyjától leste el a titkot. Végül felkerült a spájzba a polcra, de nem volt szabad hozzányúlni, hiába hívogatott. Hacsak...! És ez az! Hacsak... nem kezdett el penészedni. Mert akkor idő előtt az asztalra került, a gyerekek öröme. A furfangos bátyám valahonnan megtudta, hogy ha a celofánon varrótűvel egy láthatatlan lyukat ejtesz, egy idő után a kompót elkezd penészedni. Most már csak jelteni kellett, hogy „nini, a barackkompót ott, a negyedik polcon, ott fönt, penészedik.” És máris megkaptuk a finomságot. Bűntudat nélkül néztünk össze sokatmondóan.

Lám, a tudás hatalom! Az akkori információáramlás lehetőségein belül, mint a bölcsek kövének a titkát, vittem át a szomszédba a felfedezést a barátaimhoz, ahol szintén kiváló befőttek sorakoztak a spájz magasabb polcain. Összetettük a nagy eszünket, haditanácsot tartottunk, és a tettek mezejére léptünk. Hogy fel ne tűnjön, a legfelső polcon levő barackkompótot szemeltük ki. Úgy gondoltuk, ez pont elég jó lesz a célnak, mert mind a hárman nagyon szerettük. Én, mint legnagyobb, kerültem alulra (untermann). A fejemre mászott barátom, és az öccse volt legfelül, aki onnan pipiskedett a varrótűvel. Nem is látta, mit csinál, csak a karjával nyúlt fel, hogy elérje az áhított barackot. A tét nagy volt. Az akció kivitelezése tervezést és vakmerőséget igényelt, de a cél elérése megérte a rizikót. Komoly összpontosítás után felépítettük a gúlát, amikor egy muslica szállt az orromba, amitől tüsszentenem kellett pont a legkritikusabb pillanatban. Megingott a gúla. Nem elég, hogy egymásra zuhantunk, de a legfelső lerántotta a kompótot, ami beleesett egy tányér töltött káposztába, ami letakarta a tejesláboszt. Ha a lábosból ki is vettük a cserepeket, nehéz volt bizonyítani ma született ártatlanságunkat, ami a barackkompótos töltött káposztát illeti a tejben.

Be kell látnom, hogy az ízlésem változik a korról. Megszerettem ételeket, amiktől korábban viszolyogtam. Más ételek kimentek a divatból. Azokban az években delikátesznek számítottak

olyan ételek, mint a túrós csusza, sztrapacska, tojásos galuska, tejes puliszka, lencse- és tökfőzelék, barátfütle, meg a kedvencem, a grenadírmars. Tulajdonképpen, a szegény ember ebédje volt a húsfőzelék világban, amikor a szegény ember asztalára csak akkor került egy kiló hús, ha felugrott a macska... A grenadírmars egy pirospaprikás, krumplis tészta, azt mondják, receptje tót eredetű. A neve szerint a K.u.K. gulyáságyúiban készült. A nagyszüleimnél kovászos uborka dukált hozzá. Most is összefut a nyál a számban, ha rá gondok! Hivatali utam során egy önkiszolgáló étterembe tértem be, hogy gyorsan bekapjak valamit. Megnéztem a kínálatot, és ujjongva fedeztem fel, hogy van grenadírmars. Atavisztikus emlékek törtek elő belőlem, amint odaálltam egy talponálló asztal mellé, és körülnéztem. Vajon más is felfedezte, és örül neki? Ekkor bejött egy szomorú szemű, hivatalnok kinézésű úr, hosszú ballonkabátban, beállt a sorba, és vett egy adagot. Azért, mert ez volt a legolcsóbb. Az üres szomszéd asztalhoz állt, aktatáskáját letette az asztal alá, átnézett hozzám a szomorú szemével. Látta, hogy én kovászos uborkával eszem. Erre meggondolta ő is, visszament a sorba, hogy hozzon magának egy uborkát. Már nagyokat nyelve jött vissza, amikor megdöbbenve látta, hogy a tányérjánál egy idegen fiatalember áll, és nyugodtan eszi a grenadírmarsát. Szemrehányóan ránézett, hátha észreveszi magát, reagál valahogyan, de az nem méltatta figyelemre, csak kanalizott tovább. Ekkora pimaszság nincs is! Felháborodással kevert düh ült arcára. „Finom?” – kérdezte. „Ühüm” – volt a válasz. „Hoztam kovászos uborkát, így még jobb.” „Ühüm”, más reakció nem volt. „Egyen ebből is!” Dacosan odaállt ő is, a tányért középre húzta, és elkezdett enni a másik oldaláról. A fiatalember hagyta, de harapott az uborkából is. A hivatalnok kinézetű csak nézett a szomorú szemével. Amikor kiürült a tányér, a fiatalember, anélkül hogy megköszönte volna, megtörölte a száját, és biccentés nélkül távozott. Hitetlenül rázta a fejét. Ekkor tekintete lecsúszott az asztal alá, és nem látta az aktatáskáját. „A mindenségit!”. Nem elég, hogy megette a grenadírmarsát, de még a táskát is elvitte. Dühödten eredt utána, hogy visszaszerezze.

Dolgavégezetlenül jött meg az utcáról, láthatóan kétségbeesve ment vissza az asztalához, hogy megegye a maradék uborkát. Akkor a szomszéd asztal alatt megpillantotta az aktatáskát. És az asztalon egy érintetlen adag grenadírmarsot! Az én tányérom rég kiürült már, mikor ő még mindig csak nézett a szomorú szemével.

Szabó Péter

FALFIRKÁK

képeket festek kevés színnel
ilyenkor az ember csak színlel
magyarul szólok szép a dikció
jaj hova lett innen a mondanivaló
javítok rajta piros pacával
míg a nő most elmegy a vörös pacákkal
képembe röhög a falfirka
mintha a kisgyermek felsírna...
nem cicázok én már macával
megkergettem a rőt macskámmal
nagyot kéne írni fontosat...
csupán csak falfirka-foltosat
színeznék körém omló falak
terem is csupán csak egy falat
de talán elbódítom a szamarakat
mert itt valaki számba szavakat adhat
úgy hiszi magáról – namármost
körbefirkáltuk ezt a várost
s nem cicázok én már macákkal
megkergettem őket macskámmal!

/Arad, 2015/

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XX. évfolyam, 2. (111.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: +40/740-955132
+40/257-281140

E-mail:

belami@belamisport.ro
office@belamisport.ro

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő

Juhász Béla

Szerkesztő bizottság:

Fekete Réka, Ilona János, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Móré-Sághi Annamária

Címlapon:

Bortos Júlia felvétele

A hátsó borítón:

Megújulás (Juhász Béla felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Bartók Mária, Britich Erzsébet, Csanádi János,
Erdélyi Ildikó, Kori Edina, Németh Anikó,
Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóthpál
Renáta, Vágási Márta, Zilahi András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a
Tulipán és a Jelen könyvesboltban, valamint
egyházainknál.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövétnek nonprofit jellegű,
alapítványi kiadvány, önkéntes
adományokból tartja fenn magát. A
szerkesztők, szerzők honorárium-
ban nem részesülnek, a jövőre vo-
natkozóan sem ígérhetünk, köszö-
neten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, júniusi számunk
lapzártája május 25.; a megjelenést
2016. június 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Ágnesné Rózsa Mária,
Albert Ferenc, Bakai István, Betegh
János György, Bucur Horváth Ildikó,
Budai Tibor, Czédly Piroska, Csáky Gabriella,
Csáky István, Dr. Rácz Kotilla Erzsébet,
Farkas Imréné, Ft. Sándor Tivadar,
Gnandt János József, Gulyás Ferenc,
Kajtor Piroska, Matúz András, Neusatz
Zsuzsa, Pintér Istvánné, Retezár József
(Sinter Stop Kft.), Tusa Erzsébet,
Vágási Márta

nagylelkű támogatását.

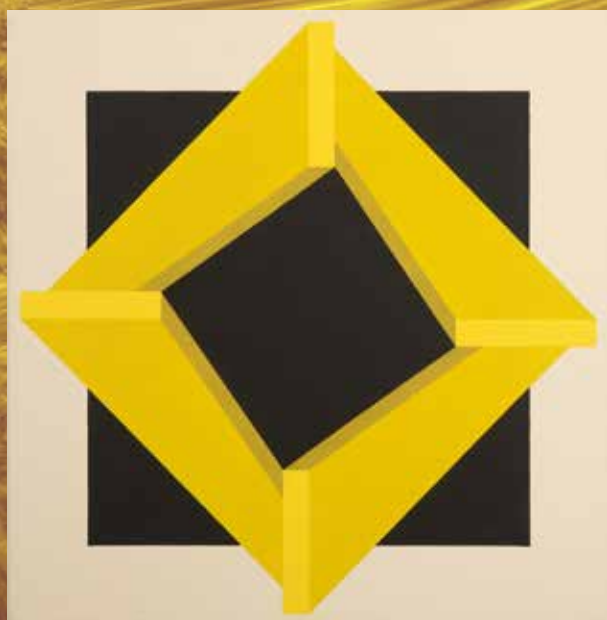
GNANDT JÁNOS FESTMÉNYEI

ÉK

IRÁNY

FORGÓ I.

FORGÓ II.

TÉRFORMA

ZIKKURAT

Weöres Sándor

BUBA ÉNEKE

*Ó, ha cinke volnék,
útra kelnék,
hömpölygő sugárban
énekelnék –
minden este
morzsára, búzára
visszaszállnék
anyám ablakára.*

*Ó, ha szellő volnék,
mindig fújnék,
minden bő kabátba
belebújnék –
nyári éjen,
fehér holdsütésben
elcsitulnék
jó anyám ölében.*

*Ó, ha csillag volnék
kerek égen,
csorogna a földre
sárga fényem –
jaj, de onnan
vissza sose járnék,
anyám nélkül
mindig sírdogálnék.*